

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Pedagogika volného času

NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI
A MLÁDEŽ JAKO PREVENCE SOCIÁLNĚ
PATOLOGICKÝCH JEVŮ

LOW-THRESHOLD FACILITIES FOR
CHILDREN AND YOUTH PREVENTION
OF SOCIAL PATHOLOGIC PHENOMENA

Bakalářská práce: 10–FP–KPP– 047

Autor:

Michaela VIRČÍKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Marie Holá

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
90	0	20	51	17	6 + 1 CD

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

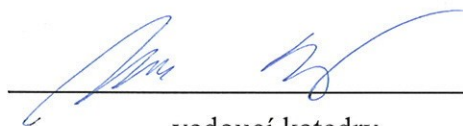
Pro (kandidát): Michaela Virčíková
Adresa: Erno Košťála 974, 530 12 Pardubice
Studijní obor (kombinace): Pedagogika volného času
Název BP: **Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako prevence sociálně patologických jevů**

Název BP v angličtině: **Low-threshold Facilities for Children and Youth as a Prevention of Social Pathologic Phenomena**
Vedoucí práce: Mgr. Marie Holá
Konzultant:
Termín odevzdání: květen 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 6. dubna 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát):

Datum:

29.9.2010

Podpis:

Název BP:	NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ JAKO PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ
Vedoucí práce:	Mgr. Marie Holá
Cíl:	Zmapování působení nízkoprahových center v ČR jako institucí působících na poli prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, analýza volnočasových aktivit jedinců v rámci těchto zařízení a míra účinnosti metod nabízených nízkoprahovými zařízeními.
Požadavky:	Shromáždění a prostudování dostupných tištěných i elektronických publikací, využití poznatků z působení v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež - Free klubu spadajícího pod SKP - CENTRUM, o.p.s. v Pardubicích
Metody:	Analýza dostupné literatury a zdrojů.
Literatura:	JEDLIČKA, J., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. Děti a mládež v obtížných životních situacích. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0 SOCHŮREK, J. Úvod do sociální patologie. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. 186 s. ISBN 978-80-7372-448-1 MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X MATOUŠEK, O. a kol. Metody a řízení sociální práce. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2 MATOUŠEK, O. a kol. Sociální práce v praxi : specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 1. vyd. Paha: Portál, 2008. 870 s. ISBN: 80-7367-414-9 ŠTOLOVÁ, E. Vzdělávání Romů. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0 HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. 1. vyd. Praha: Garda Publishing, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3

Čestné prohlášení

Název práce: Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako prevence sociálně patologických jevů
Jméno a příjmení autora: Michaela Virčíková
Osobní číslo: P08000408

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 18. 04. 2011

Michaela Virčíková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Marii Holé za odborné rady. Dále bych chtěla poděkovat vedoucím a koordinátorům služby v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež Bc. Šárce Barnové, Mgr. Pavlovi Novákovi, Mgr. Lence Fryntové a Mgr. Heleně Kotové za spolupráci a cenné připomínky. Na závěr bych také ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu během mého studia.

Michela Virčíková

Anotace

Bakalářská práce, zabývající se problematikou nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice jako prevencí sociálně patologických jevů, se dělí na dvě základní části, teoretickou a praktickou.

Účelem teoretické části je přiblížit a definovat problematiku sociálně patologických jevů a jejich prevenci a dále popsat problematiku nízkoprahově organizované sociální a výchovné péče v rámci streetworku a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. V teoretické části byla použita metoda analýzy dostupné odborné literatury a zdrojů. V praktické části se věnuji výzkumu specifického působení nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice, ve kterém je věnována pozornost čtyřem zařízením navštíveným v rámci výzkumu. Výzkum byl proveden formou strukturovaného rozhovoru s uživateli nízkoprahových klubů a dále se zaměstnanci těchto zařízení formou dotazníku a rozhovoru. Hlavní pozornost výzkumu je věnována rozdílnosti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, volnočasovým aktivitám v rámci těchto zařízení a jejich významu na poli prevence sociálně patologických jevů.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, primární prevence, nízkoprahovost, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, streetwork, Česká asociace streetwork

Annotation

Bachelor labour dealing with dilemma of Low-threshold Facilities for Children and Youth in Czech Republic as Prevention of Social Pathologic Phenomena.

Purpose of theoretical part is to zoom and define the dilemma of Social Pathologic Phenomena and their Prevention and describe the dilemma of Low-threshold organized social and educational care within a streetwork and Low-threshold Facilities for Children and Youth. In theoretical part there was used a method of analysis of available special literature and sources. In practical part I follow a research of specific influence of Low-threshold Facilities for Children and Youth in Czech Republic where main attention is paid to four facilities visited within the reaserch. The reaserch was made in form of structured interview with users of Low-threshold clubs and with employees of this Facilities in form of interview and a checklist. Main attention of the research is paid to difference of Low-threshold Facilities for Children and Youth, leisure time activities within these Facilities and their meaning in the field of Prevention of Social Pathologic Phenomena.

Key words: Social Pathologic Phenomena, primary prevention, Low-threshold, Low-threshold Facilities for Children and Youth, streetwork, Czech Streetwork Association

OBSAH

1 ÚVOD.....	10
2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY.....	12
2.1 Definice.....	12
2.2 Hlavní zdroje a příčiny sociálního narušení u dětí školního věku.....	13
2.3 Prevence sociálně patologických jevů.....	15
2.3.1 Obsah a členění prevence sociálně patologických jevů.....	16
2.3.2 Primární prevence sociálně patologických jevů.....	16
3 NÍZKOPRAHOVĚ ORGANIZOVANÁ SOCIÁLNÍ A VÝCHOVNÁ PÉČE.....	21
3.1 Cílové skupiny a potencionální uživatelé nízkoprahově organizované péče.....	22
3.2 Pojem nízkoprahovost.....	23
3.3 Základní typy nízkoprahových služeb.....	26
3.3.1 Terénní práce – Streetwork.....	26
3.3.2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – NZDM.....	29
4 VÝZKUM SPECIFICKÉHO PŮSOBNÍ NZDM V ČESKÉ REPUBLICE.....	35
4.1 Téma pro výzkum.....	35
4.2 Výzkumná otázka.....	36
4.3 Hypotézy.....	36
4.4 Proměnné.....	36
4.5 Výběr a počet respondentů	36
4.6 Metoda sběru dat.....	37
4.7 Výsledky a rozbor strukturovaných rozhovorů a dotazníků v rámci jednotlivých NZDM.....	37
4.7.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež EMKO Vysoké Mýto.....	37
4.7.2 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Kruháč Janblonec nad Nisou.....	44
4.7.3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub Pardubice.....	51
4.7.4 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež PVC klub Blansko.....	56
4.8 Potvrzení či vyvrácení otázek výzkumu.....	66
5 ZÁVĚR.....	69
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ.....	70
7 SEZNAM PŘÍLOH.....	72
8 PŘÍLOHY.....	73

Seznam použitých zkratk

- ČAS = Česká asociace streetwork
- NZDM = Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- PC = Počítač
- PVC = Prevcentrum
- SPJ = Sociálně patologické jevy

1 ÚVOD

Hlavní myšlenkou této práce je poukázat na existenci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, seznámit Vás s jejich funkcí a významem na poli prevence sociálně patologických jevů a zaměřit se na odlišnost a jedinečnost těchto zařízení v rámci celku.

Mnozí lidé si neumí představit, co jsou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nebo nechápou jejich význam pro společnost, proto je tato práce v teoretické části zaměřena na přiblížení pojmů sociálně patologický jev, prevence sociálně patologického jevu, nízkoprahovost a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Praktická část je věnována zpracování výzkumu, provedeného v jednotlivých navštívených nízkoprahových zařízeních. Výsledky výzkumu z jednotlivých navštívených zařízení jsou zpracovány do jednoho celku v závěru praktické části. Z důvodu výzkumu byla navštívena čtyři nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nacházející se různě po České republice (Vysoké Mýto, Jablonec nad Nisou, Pardubice a Blansko).

Vzrůstající počet dětí a mládeže postižených či ohrožených různými sociálně patologickými jevy (včetně zneužívání návykových látek) se stává celospolečenským problémem. Děti a dospívající mládež patří k nejohroženější skupině, a proto je důležité, jak tráví svůj volný čas. Návyky využívání volného času se vytvářejí již v dětství a základy si neseme po celý život. Primární socializační prvky chování dává dětem rodina. Mohou nastat situace, kdy rodina při výchově selhává a dochází tak k jejímu vyloučení mimo většinovou společnost (například rodiny ze sociokulturně vyloučených lokalit). Aby k takovému vyloučení nedocházelo, mnohé organizace a preventivní programy se snaží jejich situaci změnit. Zda je mladý člověk uspokojen v oblasti potřeb volného času, můžeme poznat podle známého přísloví „Kdo si hraje, nezlobí“. Neuspokojení potřeb může naopak vést k frustraci, která se může projevit různými formami agresivity či dalšími společensky nežádoucími projevy. Je proto třeba otevřeně s dětmi hovořit i na neformální úrovni, naslouchat jejich problémům, poskytnout jim informace o drogové problematice a zdravém životním stylu a bezpečný prostor pro trávení volného času. Proto jsou tu k dispozici právě nízkoprahová zařízení, kde děti a mládež ohrožení sociálně patologickými jevy naleznou smysluplné využití volného času, pomoc v krizových situacích, informace na nejrůznější témata, doprovody k lékařům, na úřady apod.

Tato zařízení mají svůj podstatný význam v prevenci proti sociálně patologickým jevům u dětí a mládeže, a proto se v mé bakalářské práci věnuji právě tomuto tématu, protože z vlastních zkušeností vím, že velká část obyvatel České republiky nemá tušení, že nízkoprahová zařízení existují a když už někdy tento pojem slyšeli, tak neví, k čemu jsou prospěšná, jaký mají význam a netuší kdo může využít nabízených služeb. Takovýchto zařízení je v naší republice málo a mělo by být na rozvoj této služby věnováno více pozornosti a osvěty.

Na úvod je vhodné blíže specifikovat pojem „socializace“, jež je s pojmem „sociálně patologický jev“ neodmyslitelně spjatý. Ke vzniku sociálně patologických jevů totiž velkou mírou přispívá právě narušená socializace jedince.

Socializace osobnosti může být definována jako proces, při kterém dochází k utváření a vývoji člověka působením sociálních vlivů a jeho vlastních aktivit, kterými na tyto sociální vlivy odpovídá. Zda se s nimi vyrovnává, podléhá jim, či je tvořivě zvládá (Helus, 2007).

Socializace je proces celoživotní. Základy osobnosti a podstatné sociální dovednosti si člověk osvojuje již v dětství a dospívání. Avšak jedinec se nemusí přizpůsobovat pouze požadavkům rodičů a učitelů, ale je vystavován celé řadě výzev v průběhu celého života (Jedlička et al., 2004).

V nejširším smyslu slova je socializace růstem a formováním osobnosti pod vlivem rozmanitých vnějších podnětů, a to včetně lidských činností, jenž souborně nazýváme výchovou (Jedlička et al., 2004).

Chování jedince a utváření si vlastních hodnot ovlivňují různí činitelé. Mohou to být jednotlivci, skupiny nebo organizace. Primárním činitelem socializace je rodina, dále pak škola, skupiny vrstevníků či komunikační média (např. televize, tisk) (Jedlička et al., 2004).

2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

V současné společnosti je významným znakem výskyt a nekontrolovatelné šíření sociálně patologických jevů. Nepřátelství, agresivita, rasismus, toxikomanie a kriminalita se stávají jakoby běžnou součástí našeho života. Jejich destruktivní působení zasahuje nejen do života rodin a dalších sociálních skupin, ale také do života celé společnosti. Sociálně patologické jevy představují největší nebezpečí zejména pro děti a mládež, jenž jsou méně odolní vůči nejrůznějším nežádoucím vlivům a jsou více náchylní hledat řešení svých problémů neadekvátními způsoby (Níkl, 2000).

2.1 Definice

„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškození zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, str. 9).

Sociálně patologický jev nelze oddělovat od prostředí a pokoušet se jej samostatně řešit, protože se nejedná o jev, který by byl nahodilý, ale o jev, který má svou genezi, příčiny, důsledky a dynamiku a vztahuje se k mnoha prvkům prostředí, ve kterém vznikl (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Pojem „sociálně patologické jevy“ je pojmem velmi širokým. Všeobecně se jedná o chování, které vystupuje mimo rámec sociální normy, mimo to, na co jsme ve společnosti zvyklí, mimo chování, které je podle většiny obyvatel žádoucí.

Sociálně patologické jevy lze definovat jako *„společensky nežádoucí jevy (např. nezaměstnanost, chudoba, vysoká rozvodovost, extrémně zvýšená nemocnost) a především společensky nebezpečné jevy (např. poruchy chování, násilí, vandalismus, terorismus, šikana, kriminalita, rasismus, drogové závislosti, alkoholismus, prostituce, pornografie, gamblerství)“* (Kohoutek, c2006).

Dále sem může být řazeno například bezdomovectví, domácí násilí, týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, sebevražedné jednání, extremismus aj. Zde jsem Vám přiblížila, co může být považováno za sociálně patologický jev, já se však v této práci zaměřím na sociálně patologické jevy, které ohrožují děti a mládež, navštěvující nízkoprahová zařízení. Jedná se o záškoláctví, útoky a toulky z domova, užívání psychoaktivních látek (užívání alkoholu, kouření, ostatní drogy), zvýšené projevy agresivity, šikanu jako formu agrese, trestnou činnost (násilnou, mravnostní, majetkovou), gamblerství a neadekvátní sexuální aktivity (předčasná sexuální zkušenost, dětská prostituce) (Pešatová, 2007).

2.2 Hlavní zdroje a příčiny sociálního narušení u dětí školního věku

Aby byla práce při řešení sociálně patologických jevů účinná, je nezbytné znát zdroje a příčiny, které vedou k jejich vzniku a rozvoji (Fischer, Škoda, 2009).

„Vývoj dítěte představuje dynamický proces, který může být narušen nejrůznějšími vlivy – od genetických vlivů, přes psychosociální vztahy, především v rodině a partě, až k vlivům politicko-ekonomickým s vazbou na legislativu a represi státu“ (Pešatová, 2007, str. 328).

Zde je uvedeno deset nejčastějších příčin sociálního narušení u dětí školního věku:

1. **Neúplnost rodiny**, např. z důvodu rozvodu rodičů a osamělých matek, z důvodu pobytu jednoho z rodičů ve vězení aj.
2. **Nevhodná výchova**. Nevhodná výchova je výchova buď extrémně přísná nebo uvolněná, laxní a nejednotná.
3. **Velmi nízké vzdělání rodičů**. Jedná se hlavně o rodiče bez úplného základního vzdělání, pologramotní až negramotní rodiče jež nejsou schopni ve většině případů zvládnout výchovu svých dětí a též nejsou schopni pomoci a doplnit vzdělávací funkci školy a většinou nemají ani zájem se školou spolupracovat.
4. **Nadměrné užívání alkoholu v rodině**. Nadměrné užívání alkoholu rodiči dítěte může mít negativní vliv na jeho morální vývoj, může nepříznivě ovlivnit interpersonální vztahy v rodině a také ekonomickou situaci celé rodiny.
5. **Vysoká trestanost rodičů** a jejich častý pobyt ve vězeňské službě. Kriminalita rodičů je velmi závažný negativní faktor ovlivňující sociální narušení dítěte.

Výchovné praktiky takového rodiče jsou většinou nevhodné a rodič sám se stává nežádoucím sociálním modelem.

6. **Dlouhodobá nezaměstnanost rodičů** v kombinaci s dalšími sociálně patologickými jevy.
7. **Rodiny s větším počtem dětí.** V těchto rodinách bývá častěji nesoulad a horší kontrola dětí, příčina může být dále v přelidněném bytě, horším sousedství, finančních starostech aj. Často nejsou rodiče dostatečně zodpovědní za své vlastní jednání, kdy počet dětí nemají jako volbu, ale jako výsledek určitého typu jednání, které většinou souvisí s jejich hodnotami a stylem života.
8. **Prostituce matky.** Některé matky později tolerují nebo i podporují prostituci svých dcer.
9. **Školní neúspěch.** Poruchové chování dítěte může být často spojeno se školním selháváním. Za určitých podmínek se škola může stát zdrojem nepřiměřené zátěže (učební zátěž, problematická osobnost učitele, nepřijetí sociální role žáka aj.) a tím vést k poruchám chování.
10. **Členství dítěte v asociální skupině nebo závadové partě.** S tím pak často souvisí užívání návykových látek (kouření, užívání alkoholu a ostatních drog).

Sociální narušenost dětí a mládeže je především způsobena nefunkčností či špatnou funkcí rodiny s čímž také souvisí neuspokojování základních potřeb dětí a mládeže. Rodina je tedy pro osobní a citový vývoj dítěte velmi důležitá, a to především proto, že rodina je prvním prostředím dítěte a má zpravidla rozhodující vliv na utváření dětské osobnosti (Pešatová, 2007).

Na formování osobnosti dítěte má zásadní vliv rodina, protože pokud svou funkci neplní, zpravidla dítě strádá, prožívá zklamání a bývá ohroženo jeho uspokojování potřeb. To může mít pak za následek to, že má dítě problémy orientovat se v mezilidských vztazích, může mít nedůvěru v sebe sama a pochyby o svých schopnostech a dovednostech. Zpravidla pak takový jedinec nezvládá čelit neúspěchům a stresu, které mají delší trvání, neumí za své jednání a chování přijímat odpovědnost a postupně si začne vytvářet svůj vlastní svět, kde má svůj vlastní odpovídající systém hodnot. U takového jedince se pak na základě tohoto stavu může vyvíjet agresivita a nenávisť, zvláště pak, pokud má převážně negativní životní zkušenosti (Jedlička et al., 2004).

Postmoderní doba klade na děti, dospívající a rodinu vysoké nároky. I ve funkční rodině se může dítě odchýlit od předpokládaného normálního vývoje, může tomu tak být, když je dítě například pod tlakem vrstevníků. O to více jsou ohroženy děti z rodin, kde rodina předává maladaptivní a sociálně poruchové vzory a sama pro socializaci představuje problematické prostředí. V takové situaci se dítě bez cizí pomoci z těchto negativních podmínek téměř nemůže vymanit. Vyrůstá z něj pak jedinec, jenž i v dospělosti nese modely negativně odchýlené od prosociální orientace (Pešatová, 2007).

Přestože ve vzniku delikventního chování mají rozhodující vliv sociální faktory, nelze vyloučit i vliv faktorů biologických (Jedlička et al., 2004).

Patologické a deviantní jednání vzniká ve vztahu ke společnosti, souvislost jeho vzniku s faktory společenskými je tedy zřejmá. Je zde však také otázka osobnosti nositele sociálně patologického jevu, protože sociálně patologické chování je ve skutečnosti důsledkem působení celé řady různých biopsychosociálních faktorů, které působí v inkriminovaném čase ve vzájemné interakci. Příčiny vzniku sociálně patologických jevů můžeme tedy proto označit jako multifaktoriální. Proto také v souvislosti s tím došlo v teorii příčin vzniku sociální patologie ke třem základním přístupům. Jsou to:

1. Teorie, která předpokládá existenci určitých typů lidí (jinak také kinds of people theory), kteří mají tendenci volit své jednání a chování mimo společenskou normu.
2. Teorie situační. Tato teorie předpokládá, že jsou určité sociální situace, které navozují možnost vzniku a následného rozvoje sociální deviace. V tomto případě se může takového chování dopustit v podstatě kdokoli.
3. Teorie konjunktivní. Tedy kombinace obou předchozích přístupů. V této teorii je tedy hlavním východiskem to, že v určité situaci se určitý typ člověka bude chovat určitým způsobem (Fischer, Škoda, 2009).

2.3 Prevence sociálně patologických jevů

Problematické týkající se sociálně patologických jevů a jejich prevenci je věnována stále větší pozornost. A to ze strany institucí, jednotlivců a řady méně či více početnějších skupin, (spolků či sdružení občanů). Jedná se o proces, který je charakteristický svou dynamikou. Je to proces při němž dochází k trvalému získávání zkušeností, vyhledávání, vývoji a ověřování účinnosti a užitečnosti různých preventivních i represivních programů a opatření (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

2.3.1 Obsah a členění prevence sociálně patologických jevů

Prevence sociálně patologických jevů mají tři stupně – primární, sekundární a terciární. **Primární prevence** je intervence ještě před vznikem delikventního chování, zasahuje příslušnou cílovou skupinu, u které se dá předpokládat ohrožení a u níž riziko ještě nemělo negativní důsledky. Snižuje riziko protispolečenského chování jedince. **Sekundární prevence** je práce se skupinami, ve kterých již k sociálnímu selhání dochází. A to buď jen v náznaku nebo míře, jenž se zatím nedá přesně indikovat. Jak uvádí Matoušek: „*U dětí mladšího školního věku je např. možné zjišťovat tzv. predelikventní chování (záškoláctví, napadání spolužáků, drobné krádeže, negativní postoj k učiteli, lhaní dospělým), jež podle výsledků soudobého výzkumu pozitivně koreluje s pozdějším kriminálním chováním. Některé typy kriminality jsou v současnosti označovány za bagatelní delikty, čímž je míněno, že jde o činy málo závažné*“ (Matoušek et al., 2005, str. 275). **Terciární prevence** je již práce s odsouzenými a předcházení jejich recidivitě (Matoušek et al., 2005).

V této práci se budu převážně věnovat prevenci primární, jelikož uživateli služeb nízkoprahových zařízení bývají především jedinci, kteří jsou sociálně patologickými jevy ohroženi. Avšak zařízení navštěvují i klienti, kteří potřebují prevenci sekundární. Těm je pak věnována vyšší pozornost a nabízena škála sociálních služeb, pomoci a intervence.

2.3.2 Primární prevence sociálně patologických jevů

Primární prevencí můžeme rozumět veškeré konkrétní aktivity, které jsou realizované s cílem předejít problémům a následkům, jež jsou spojeny se sociálně patologickými jevy, popřípadě jejich dopad minimalizovat a zamezit jejich rozšíření (Pešatová, 2007).

V primární prevenci sociálně patologických jevů jde především o komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, které jsou zaměřeny na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů a forem zdravého životního stylu. Dále se zaměřují také na celkové chování a jednání jednotlivců i skupin (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Soubor těchto opatření mimo jiné obsahuje nabídku, která je poskytována přímo cílovým skupinám či jednotlivcům v různých oblastech jako jsou např. oblast vzdělávání, kultury, sportu, sociálního zabezpečení a jiných, vztahujících se k formám zdravého životního stylu (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Cílem primární prevence je minimalizovat výskyt a následky sociálně patologických jevů pomocí cílevědomého, plánovitého a komplexního posilování forem zdravého životního stylu (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Možné cíle působení prevence:

- oddálení prvokontaktu s návykovou látkou,
- zdravý životní styl a zkvalitnění života,
- snížení možnosti vzniku sociálně patologických jevů a omezení rizika jejich důsledků (pro jedince, rodinu, pracovní tým, společnost aj.) (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Možnou cílovou skupinou preventivních opatření jsou:

- děti : s hyperaktivitou
selhávající ve škole
s poruchami chování
zneužívané a týrané v rodinách
z dysfunkčních rodin
z čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality
z rodin žijících pod hranicí životního minima
z rodin, v nichž chybí otec
s predelikventním chováním
- populace: všech rodičů v komunitě
všech občanů státu aj. (Matoušek, Kroftová, 2003).

Volba cílové skupiny určí, jaká preventivní strategie bude nejlepší, dále určí nejvhodnější prostředí pro ni a okruh osob, které má kromě dítěte zahrnovat. Prevence nemůže být přínosnou bez jasného definování cílové skupiny, postupu práce s ní a hodnocení efektivity (Matoušek, Kroftová, 2003).

Klíčové oblasti v primární prevenci sociálně patologických jevů jsou především: zdravý životní styl, kdy je třeba především vytvořit podmínky pro posilování žádoucích forem stylu života; zvyšování psychické odolnosti a zvládání stresu; oblasti životních

hodnot a postojů, zájmů, chování a jednání; kvalita a úroveň interpersonálních vztahů (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

V oblasti prevence je třeba řady spolupracujících složek. Jedná se především o rodinu, školu a školská zařízení, oblasti sociálně právní ochrany dětí, zdravotnická zařízení, místní samosprávu, nestátní neziskové organizace, poradenské instituce, kulturní střediska, zájmové organizace, podnikatelské subjekty, duchovní sdružení, policii aj.) (Pešatová, 2007).

Prevence sociálně patologických jevů ve společnosti a specifických institucích musí být založena na vědeckém základě, je třeba aby byla komplexní a systematická, flexibilní a efektivní. Hlavními prioritami pro efektivní, komplexní a plánovité provádění primární prevence jsou: statisticky i vědecky ověřená data a skutečnosti (domněnky a předpoklady nestačí), společný a koordinovaný postup resortních i mimo resortních článků na úrovni jak místní či regionální tak i národní až mezinárodní. Je třeba spolupráce mezi resorty. Dalšími prioritami je komplexní a strukturovaný přístup a vztah k prevenci jako k dlouhodobému procesu (nikoliv pouze jako k jednorázové aktivitě), hodnocení úspěšnosti, efektivity a dosažení daných cílů a konečnou prioritou je také působení v delším časovém úseku (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Nezbytně nutné tedy je, aby pracovníci, jež se věnují primární prevenci a zabývají se jí, znali kvalitní a ověřené metody umožňující získat potřebné informace a kterými si lze ověřit skutečnosti přímo v místě či oblasti preventivního působení. To lze uskutečnit pouze na základě analýzy cílové skupiny a to v těchto hlediscích:

- z jakého sociálního prostředí cílová skupina pochází;
- jaký je rozsah a hloubka ohrožení či infikování sociálně nezdravými formami životního stylu;
- jaké jsou postoje a aktuální hodnoty členů cílové skupiny;
- jaké mají členové skupiny zájmy, potřeby a formy životního stylu;
- jaké jsou interpersonální vztahy v cílové skupině.

V této souvislosti lze také zmínit ještě tato doplňková hlediska:

- jaký je vztah k novým hnutím, sektám a náboženstvím;
- ekologické aspekty;

- vyzrálost osobnosti (osobnostní a sociální);
- psychická odolnost jedince (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

„Na základě této identifikace problémového systému může vzniknout komplexní, dlouhodobě koncipovaný program, který umožní stanovit optimální a efektivní postup při preventivním působení, včetně vymezení konkrétních aktivit ve vztahu ke skupině i jednotlivcům“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, str. 15).

V rámci takto sestaveného programu lze vytvořit nabídku možností, která bude cílená a pro cílovou skupinu atraktivní. Můžeme předpokládat, že takováto nabídka mnohem efektivněji posílí žádoucí postoje, chování, zájmy, jednání a hodnoty cílených osob, než programy či projekty založené spíše na zkušenostech a dojmech (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Jednou z nejhorších strategií jsou pak u všech cílových skupin pokusy ovlivňovat pouze ohrožené děti, a to pouze poskytováním informací. Tento přístup je u nás bohužel velmi vžitý ve školním prostředí a bezděky jej přejímá i mnoho nestátních organizací, které nabízí školám různé preventivní výukové programy. Zde je důležitá míra zapojení a vlastní angažovanosti dítěte v situaci učení, protože poznatek má na člověka mnohem větší vliv, pokud je spojen s přímou zkušeností (Matoušek, Kroftová, 2003).

Při realizaci aktivit primární prevence je třeba dbát na to, že se může upozorňování cílové skupiny či jednotlivců na nezdravé a nežádoucí formy ukázat jako kontraproduktivní, jelikož tím mnohdy dochází právě k jejich pěstování a zpřítomňování a zvyšování jejich atraktivity. A to i přes dobré úmysly pracovníků a realizátorů prevence. Může se to tak týkat například přednášky, která je nevhodně koncipovaná, či nevhodně vedená. Při přednášce (a nejen při ní) je totiž důležitá i role lektora, protože může být posluchači vnímán negativně a výsledek je pak, v lepším případě, nulový. V tom horším případě by mohla přednáška působit i jako jakýsi návod. Na základě analýzy si jsme vědomi, že zde nevhodné a nezdravé formy životního stylu samozřejmě jsou, ale je mnohem efektivnější soustředit se na to zdravé a věnovat pozornost právě tomu (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Dobrá primární i sekundární prevence sociálně patologických jevů, jako je například kriminalita, nemůže být tak specifická, aby bránila pouze budoucímu kriminálnímu chování dětí. Protože dobrá prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání (kriminalitě, abúzu drog, odpadávání ze škola a z učebních poměrů,

nákaze virem HIV, předčasným těhotenstvím atp. Navíc – cílem primární prevence nemůže být pouhá absence sociálně patologických jevů, ale hlavním cílem musí být prezence sociálně příznivého chování (tzn. chování, které se neslučuje s protispoločenským jednáním). „*Jinak řečeno primární a sekundární prevence je nemyslitelná bez ohledu na hodnotovou orientaci dětí, bez podpory alternativních životních programů, odklánějících rizikové děti od stylu života, který by mohl vést k jejich společenské degradaci*“ (Matoušek, Kroftová, 2003, str. 267).

3 NÍZKOPRAHOVĚ ORGANIZOVANÁ SOCIÁLNÍ A VÝCHOVNÁ PÉČE

Sociálně pedagogická práce s dětmi a dospívající mládeží, kteří se nachází v obtížných životních situacích a pomoc a podpora, aby tyto děti a dospívající úspěšně zvládali životní úkoly, sociální nároky a role, se musí stále vyrovnávat s novými metodickými i praktickými problémy. A to zejména u těch cílových skupin, které jsou označovány za rizikové, ohrožené či problémové. Přestože je život těchto dětí a dospívajících provázen množstvím událostí, které jsou komplikované (např. rozpad rodiny, nové partnerské vztahy rodičů, časté stěhování či problémy ve škole), konfliktními společenskými situacemi (např. delikventní činnost) a negativními zkušenostmi (např. zanedbávání a týrání v dětství, sexuální zneužívání, návykové látky a šikana), málokdy si uvědomují potřebu odborné pomoci, a proto běžně nevyhledávají standartní a obvyklé formy služeb oproti dospělým, kteří když se ocitnou v nějaké situaci, ve které „trpí“, jsou obvykle sami schopni využít sítě podpůrných služeb a hledat profesionální pomoc. Protože na rozdíl od dětí bývají většinou s to dříve či později identifikovat, co vlastně potřebují a co by jim mohlo pomoci a rozhodnout se, která nabídka z možného spektra jim bude nejlépe vyhovovat a jak ji u svého problému využít. Jako příklad lze uvést třeba bezdomovce, který využije služeb noclehárny nebo rodiče, jenž navštíví poradenské pracoviště, kurátora pro mládež a dorostového psychologa ve snaze lépe zvládat problémy se synem, který podléhá drogám (Jedlička et al., 2004).

Častým problémem u dětí a mladistvých v obtížných životních situacích bývá to, že nemívají ani zájem podílet se na těchto procedurách. Je tomu tak i proto, že nedovedou či nemohou rozpoznat službu, která by byla vhodná a přiměřená jejich situaci. Mnohdy se stává i to, že o možné pomoci vůbec nevědí nebo o ní mají špatné informace. Převážně ale ani nemají zájem o navazování kontaktu či se přímo vyhýbají pozornosti jakýchkoliv institucí a profesionálních pracovníků. Může tomu tak být kvůli jejich špatné zkušenosti ze svých předchozích pokusů nebo ze strachu a studu. Samozřejmě nelze také opominout jeden ze základních zdrojů odmítnutí a vyhýbání se pomoci a zájmu institucí a to je neztotožnění se s obecně přijímanými normami většinové společnosti, kdy někteří dospívající svůj negativistický postoj vyjadřují životním stylem, jenž je spojen s určitou subkulturou. (...) Je třeba, aby měli tito jedinci, kteří nemají zájem či nechtějí využít

pomoci, na vědomí, že nízkoprahové služby jsou také způsobem, jak zprostředkovat ohroženým dětem a dospívajícím zážitek a zkušenost, že odborná pomoc a zájem dospělých na změně nežádoucího chování nemusí být vždy pouze omezující a dozorující (Jedlička et al., 2004).

Hlavním úskalím výchovné a sociální práce s rizikovou mládeží je otázka prvotního lidského setkání s těmi u kterých by podpora a pomoc byla vhodná a prospěšná. Jsou to tzv. děti s klíčem na krku (děti na útěku z domova, gambleři, závislí na návykových látkách, členové gangů, nezletilí, kteří se věnují krádežím a prostituci apod.). Složitou otázkou se také mnohdy stává to, jaká nabídka může tyto předčasně dospělé děti a dospívající mládež adresně oslovit. *„Navázání osobního kontaktu je nejen nezbytnou podmínkou, ale samo o sobě i významnou cílovou hodnotou specializované odborné činnosti, kterou proto pojmenováváme **kontaktní práci** nebo také **nízkoprahově organizovaným působením**.“* (...) *„Jediněčnost kontaktních činností (vyplývající z povahy cílových skupin i z hlediska realizovatelných záměrů) je značná a postupy streetworkerů se zásadně liší od strategií poskytování podpory vozíčkářům, nevidomým či pomoci osamělým starobním důchodcům“* (Jedlička et al., 2004, str. 370).

3.1 Cílové skupiny a potencionální uživatelé nízkoprahově organizované péče

Je těžké odpovědět na otázku, kdo je „typickým“ uživatelem nebo spíše adresátem nabídky kontaktní práce a nízkoprahově organizovaných služeb mezi dětmi a dospívající mládeží. Tato otázka patří stále k ožehavým a diskutovaným tématům. Polemika nad tématem cílových skupin, které jsou příslušné pro nízkoprahově organizovanou práci s dětmi a mládeží spočívá hlavně v tom, že na rozdíl od dalších typů psychosociálních služeb nejsou v centru pozornosti pouze jedinci, jež odpovídají jen jedné, předem vymezené charakteristice. Potencionálními uživateli této služby jsou proměnlivá uskupení dětí a dospívající mládeže, u kterých je těžké vysledovat nějaké zřejmé společné rysy. Nejčastěji se jedná o neformální skupiny teenagerů, kteří se setkávají na určitém pro ně oblíbeném místě, tráví spolu čas a plánují a realizují podle sebe akce (mejdany, čundry, diskotéky, návštěvy koncertů oblíbených kapel apod.) (Jedlička et al., 2004, str. 371).

V současné praxi se zpravidla setkáváme se dvěma způsoby označení subjektů zájmu nízkoprahově organizovaných služeb (jedinců i sociálních skupin). Jednak se jedná

o dlouhodobé *nositele konkrétního patologického jevu*, kteří ohrožují nejen nejbližší okolí, ale jsou také sami bezprostředně ohroženi důsledky svého chování (např. mladiství zaměřeni na krádeže v obchodech, kteří tuto činnost považují za dobrodružný způsob trávení volného času či mladiství závislí na návykových látkách). Druhým typem cílové skupiny jsou *rizikové skupiny*, u kterých hrozí vznik nějakého sociálně patologického chování (např. záškoláci, mladí nezaměstnaní, mladiství na útěku z domova apod.). (...) „Poměrně často užívanou definicí pro tuto cílovou skupinu jsou neorganizované a sociálně ohrožené děti a mládež“ (Jedlička et al., 2004, str. 373).

3.2 Pojem nízkoprahovost

Výraz *nízkoprahovost* může být pro mnoho lidí málo pochopitelný nebo dokonce i úplně matoucí. Uvědomme si například, jak nepříjemnou, těžkou a bolestnou překážkou mohou být třeba pouhé tři schody, které vedou do úřadu pro zrakově postiženého člověka, pro někoho, kdo je odkázán na chůzi o berlích, nebo dokonce pro člověka na vozíčku. Pojem *nízkoprahovost* bude tak srozumitelnější, pokud si uvědomíme, kolika sociálním nárokům musí současní mladí dospívající lidé na cestě k nezávislé dospělosti a společenské úspěšnosti čelit. U obou případů jde o pochopení a respektování specifických potřeb určitých jedinců. Koncept *nízkoprahovosti* je vlastně sociální analogií k pojmu *bezbariérovosti* z hlediska architektonického. Postižení tělesná, zdravotní či smyslová budí u většiny empatických lidí lítost, soustrast a pochopení a vyvolávají potřebu pomoci. Naopak sociální handicapy a socializační deficity (starosti a obtíže každodenního života) nemusí být pro běžného pozorovatele tak zřetelné, protože jsou mnohdy zastřeny tím, co zjevně vybočuje a často působí jako ignorování či provokativní porušování společenských norem. Pobouření například vyvolá pohled na bloumající skupinku mladíků, kteří na ulici opakovaně převrhli a rozkopali odpadkové koše a poškodili několik telefonních budek a laviček. Nebo s pohoršením mineme zapáchajícího bezdomovce. Setkání s takovými lidmi se budeme spíše vyhýbat, než abychom se snažili rozpoznat, že pro některé z nich je určité společenství a s ním spojený způsob života jediným dostupným prostředkem, jak mohou uniknout z trýznivých poměrů a opakujících se konfliktů, selhání a neúspěchů. „Přestože tito „devianti“ budí u většiny kolemjdoucích hnus či strach, je zřejmé, že rovněž sociálně handicapovaní a duševně alterovaní jedinci potřebují sociální podporu, odbornou pedagogicko psychologickou pomoc, ale i obyčejnou lidskou účast. Otázkou je, jak vysoký bude pomyslný práh, který musí překročit při vstupu

do institucí, jejichž cílem je pomáhat“ (Jedlička et al., 2004, str. 376-377).

Nízkoprahovost znamená obvykle to, že se poskytovatel služby snaží organizovat a uspořádat tuto službu (pomoc, péči, intervenci) tak, aby byla maximálně přístupná a fyzicky dostupná. Poskytování nízkoprahové služby předpokládá sledování, vyhodnocování a následné odstranění technických, psychologických a sociálních bariér, které by cílové skupině bránily ve vstupu do prostoru zařízení či využívat nabídky poskytovaných služeb (Jedlička et al., 2004).

Princip nízkoprahovosti

Důležité je, uvědomit si odlišnost a hranice terénní a kontaktní práce oproti dalším typům služeb, které jsou poskytovány v přirozeném „domácím“ prostředí (např. aktivně vyžádaná a žadatelem kladně očekávaná pečovatelská služba. *„Svébytný charakter poskytování péče a pomoci těm, kteří z mnoha důvodů odborné služby mají a nevyužívají, je vyjádřen i tím, že v připravovaném systému sociálních služeb a jejich typologii bylo přímo vymezeno několik samostatných typů nízkoprahového přístupu k potencionálním klientům. Jedná se zejména o kontaktní centra, terénní programy a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež“* (Jedlička et al., 2004, str. 370).

Zařízení orientované na nízkoprahově organizovanou sociální a výchovnou péči (nízkoprahová zařízení pro děti a mládež) realizují službu tak, aby byla umožněna maximální dostupnost, tedy ve snaze odstranit časové, prostorové, psychologické a finanční bariéry, které by bránily cílové skupině vyhledat prostory zařízení či využít nabídky poskytovaných služeb. V Pojmosloví NZDM (2008)¹ jsou uvedeny hlavní body principu nízkoprahovosti následně:

- Zařízení vytváří prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí ve které se cílová skupina pohybuje.
- Pro omezení přístupu uživatele ke službě není důvodem pasivita či názorová odlišnost.
- Uživatel má možnost zůstat v anonymitě. Jakákoliv dokumentace obsahující osobní

---

¹ Oficiální metodický materiál, definující, co je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM). Aktuální platnou verzi Pojmosloví NZDM zpracovala Česká asociace streetwork (ČAS). Pojmosloví obsahuje popis všech nejvíce skloňovaných NZDM termínů, jako jsou: cíle, cílová skupina, princip nízkoprahovosti, definice, obsah atd. Součástí Pojmosloví NZDM je také slovníček, který vysvětluje některé odborné výrazy (*StreetWork* [online], 2008).

údaje uživatele musí být vedena se souhlasem uživatele a s právem do ní nahlížet. Zařízení získává jen ty údaje uživatele, které jsou stanoveny jako nezbytné pro poskytování odborných a kvalitních služeb.

- Pro užívání služby není podmínkou členství ani jiná forma registrace. Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou užívání služby. Uživatelé mohou přicházet a odcházet v rámci otevírací doby zařízení podle svého uvážení. Uživatel není povinen zapojit se do připravených činností.
- Služby sociálního charakteru jsou poskytovány bezplatně. Provozní doba služby odpovídá potřebám uživatele. Je k dispozici v době, kdy uživatel má podmínky přijít do zařízení (jak z hlediska dne, tak měsíce a roku). Zároveň je provozní doba služby stabilní a nedochází k jejím náhlým výpadkům.
- Službu může využít kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje a neohrožuje sám sebe, ostatní uživatele, pracovníky či efektivitu služby (StreetWork [online], 2008).

S pojmem nízkoprahovosti je spojena řada dalších aspektů. Tyto aspekty charakterizují nízkoprahová zařízení či služby z hlediska jejich možné přijatelnosti a optimální dostupnosti. Jsou to zejména:

- a) *Dostupnost služby* a to jak časová (být k dispozici v dobu, kterou to klienti potřebují), místní (vyskytovat se tam, kde je jejich přirozené prostředí), tak i finanční (zpravidla jsou služby poskytovány zdarma nebo jen za symbolickou částku – např. nocleh v azylovém domě, voda se šťávou za symbolickou korunu v nízkoprahovém klubu apod.).
- b) *Citlivost k roli „klienta“ a respekt k procesu*, kdy se z náhodného návštěvníka stane „pasivní pasažér“ a pak teprve aktivní klient. Je také nutné mít na paměti, že ne každý jedinec, který se vyskytuje v dosahu nízkoprahového zařízení, je hned jeho uživatelem (resp. uživatelem služby) či přímo klientem.
- c) *Možnost nezávazné orientace* v nabídce služeb spolu s přijetím povědomí o základních pravidlech a nutnosti jejich dodržování (např. proč nesmí přijít do kontaktního centra pod vlivem návykové látky, proč zde nesmí mluvit sprostě, krást či napadat ostatní) a *následné vlastní volby*.

- d) *Akceptace* životních obtíží, tak jak je dospívající člověk cítí a sděluje. Respektování toho, že nechce o některých věcech hovořit.
- e) *Bezpečí* jenž je pro klienta tvořeno tak, že je služba (pomoc, intervence) poskytována *anonymně* a často i bez jakékoliv registrace. Bezpečnost je také chápána tak, že určité nízkoprahové centrum (např. klub pro děti a mládež) zpřístupňuje své nabídky, služby a prostory pouze určitým skupinám (např. v případě subkultur) (Jedlička et al., 2004).

„Jedním z významných kréd kontaktní a terénní práce je pracovat s problémy, které mladý člověk má a prožívá, - a nikoliv pouze s těmi, které způsobuje“ (Jedlička et al., 2004, str. 380).

3.3 Základní typy nízkoprahových služeb

Nízkoprahově orientované služby zahrnují širokou škálu metod, přístupů a strategií. Neznámějšími formami jsou **terénní práce** (streetwork), která působí přímo v prostředí, ve kterém se cílové skupiny nacházejí, dále jsou běžná **kontaktní centra**, které se zaměřují především na práci s drogově závislými nebo mladými prostitutky s cílem minimalizovat nebezpečí, které plyne z jejich způsobu života a preventivně orientovaná **nízkoprahová** (volnočasová) **zařízení** či **komunitní centra**, které se zaměřují na práci s neorganizovanou mládeží. Ty se nachází například na velkoměstských sídlištích, v lokalitách, kde je vysoká nezaměstnanost nebo v oblastech, kde se koncentruje romské etnikum (Jedlička et al., 2004).

3.3.1 Terénní práce – Streetwork

Před bližším seznámením se s pojmem *nízkoprahové zařízení pro děti a mládež*² je třeba nejprve objasnit pojem *streetwork*, který je s nízkoprahovými zařízeními úzce spjatý. Většina nízkoprahových zařízení pro děti a mládež vede službu streetwork, která se věnuje nejen prevenci a zmírnění následků různých sociálně patologických jevů mimo zařízení, ale díky této službě se děti a mládež „na ulici“ dozví, že NZDM v jejich městě existuje a že mají možnost navštěvovat volnočasový klub s možností využít i mnoha služeb v rámci tohoto zařízení (poradenství, pomoc v krizi, doučování, doprovod aj.).

---

2 Těž zkratkou NZDM.

Slovo streetwork³ je převzaté z anglického jazyka a v doslovném překladu znamená práci na ulici. Nejedná se o jakýkoliv typ práce na ulici, ale o přesně vymezenou metodu sociální práce. Tuto práci vykonávají specificky orientovaní sociální pracovníci. V České republice je od slova streetwork odvozeno označení tohoto typu pracovníka, tj. streetworker⁴ (Matoušek et al., 2003).

Matoušek (2003) definuje streetwork jako „specifickou vyhledávací, mobilní terénní sociální práci, která zahrnuje aktuální nízkoprahovou nabídku sociální pomoci uživatelům drog a osobám, zpravidla mladšího věku, žijícím rizikovým způsobem života, u nichž je předpoklad, že sociální pomoc potřebují a dosud nejsou v kontaktu s příslušnou institucí. Tyto osoby (klienti) jsou kontaktovány ve svém přirozeném prostředí, tzn. V místech a v době, kde a kdy se nejvíce vyskytují.“ a dále charakterizuje streetwork jako „navštěvující sociální práci, která nečeká, až se na ni kdokoliv obrátí s problémem, ale která se sama nabízí v místech vznikajících sociálních konfliktů“ (Matoušek et al., 2003, str. 169-170).

Sociální práce na ulici neoznačuje pouze činnost, která je vykonávána sociálními pracovníky výhradně na skutečné ulici v přesném významu tohoto slova, ale ulice je v tomto případě míněna jako symbolizace jakéhokoli neinstitutionalizovaného prostředí a to jak zastřešeného tak otevřeného. Například se jedná o hřiště a otevřené plochy mezi domy, nádraží, parky, podchody, garáže, pěší zóny, sklepy, kluby, diskotéky, bary, herny, stadiony, zabydlené kanály, opuštěné domy, squatty apod. (Matoušek et al., 2003).

3.3.1.1 Cílové skupiny streetworku

Práce na ulici se zabývá skupinami lidí, kteří se nachází na okraji společnosti. I přesto, že jejich počet v posledních letech vzrůstá, bývají tyto okrajové skupiny mimo zorný úhel veřejnosti a málokdy je registrováno poškození jejich členů (v lepším případě jsou jednotlivé osudy sledovány médii, avšak někdy jen jako atraktivní téma) (Matoušek et al., 2003).

Streetwork nemůže oslovit všechny jedince v určité vymezené lokalitě. Především se zaměřuje na osoby, které žijí rizikovým způsobem života stojící mimo dosah standardní sítě sociálních služeb. Často se jedná o mladistvé, kteří se jeví proti obvyklé sociální práci rezistentně, odmítají ji, sabotují a vymaňují se z ní. Potřebám těchto lidí zpravidla

---

3 Čtěte [strýtvork].

4 Čtěte [strýtvorkr].

neodpovídá ani nejlepší institucionální zařízení. Protože jsou tito lidé běžnými metodami neoslovitelní, vylučují se tak z okruhu adresátů jakékoli sociální pomoci (Matoušek et al., 2003).

Zpravidla se v obecné rovině streetwork zaměřuje na specifické skupiny, které je možné rozdělit podle určitých znaků, jež charakterizují jejich životní styl. K těmto skupinám patří především:

- tzv. děti s klíčem na krku (děti a mladiství, kteří tráví svůj volný čas na ulici);
- skupiny mládeže, které jsou jednostraně specificky orientované (např. punková mládež, mládež, která vyznává graffity, skinheads, mladiství žijící ve squattech apod.);
- homoprotituti a protitutki;
- lidé, kteří jsou závislí na návykových látkách;
- patologičtí hráči;
- bezdomovci;
- sportovní fanoušci (zejména fotbaloví) (Matoušek et al., 2003).

Důležitou roli hraje to, jakým způsobem tyto skupiny tráví volný čas, zejména jedná-li se o aktivity vedoucí ke konfliktu s okolní společností (např. nadměrné požívání alkoholu spojené s hlučnou zábavou, vandalismus, obtěžování kolemjdoucích) nebo k trestné činnosti. Se způsobem trávení volného času také neodmyslitelně souvisí specifický životní styl, který vyznávají některé subkultury jako jsou například skupiny skinheads, graffity, punk, squatterů apod. Z hlediska geneze se jedná o skupiny náhradní. V takových skupinách členové hledají hodnoty, které postrádají doma v rodině (např. citové vazby, uznání, přijetí, podpora). Výběr cílové skupiny pro streetwork vychází zpravidla z těchto kritérií:

- konkrétní problém a konflikt se společností;
- objednávka společnosti předložena většinou formou konkrétní zakázky od nařízeného pracovníka (úkol zadán zaměstnavatelem);
- způsob trávení volného času;
- specifický životní styl dané cílové skupiny;
- typ příslušné lokality;

- případně věk či pohlaví členů cílové skupiny (Matoušek et al., 2003).

Největší obtíží pro terénního pracovníka je navázání vztahu s klienty. Kontakt je možné navazovat jak s jednotlivci tak s celými skupinami, vždy po dobré přípravě. Klíčovou informací v rámci takové přípravy představuje zpráva o hierarchii uživatelské skupiny a o jejích nejvlivnějších členech. Protože bez získání důvěry a pocitu bezpečí u těchto „sociometrických hvězd“ jen těžko pracovník dosáhne toho, aby ho členové soudržnější skupiny akceptovali. Streetworker může síť kontaktů postupně rozšiřovat *metodou sněhové koule* – jeden klient ho odkáže na dalšího (Matoušek et al., 2005).

3.3.1.2 Česká asociace streetwork

V dubnu roku 1997 byla v České republice založena profesní organizace **Česká asociace streetwork o.s. (ČAS)**, která sdružuje nízkoprahové sociální služby a odborníky z praxe i teorie dané oblasti. ČAS tvoří platformu pro odborný dialog na všech úrovních streetworku a napomáhá k rozšiřování a zvyšování kvality sociální práce na ulici. Je to „profesní organizace, zastupující fyzické i právnické osoby působící v oblasti nízkoprahových sociálních služeb“ (StreetWork [online], c2006-2011). Součástí její činnosti je také zprostředkování výměny zkušeností a odborných informací, dále organizace profesních setkání (konference, semináře, výcviky, vzdělávací programy apod.) a podpora vzdělávání a supervize v oblasti terénní práce (streetworku) (Matoušek et al., 2003).

3.3.2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – NZDM

Po určité době, kdy probíhala práce s cílovými skupinami přímo na ulici se paradoxně objevuje silná potřeba mít pro další činnosti zastřešené místo a to formou klubu či nějakého centra, které tvoří alternativu pobytu na ulici. Takový trend je pro terénní práci na ulici typický a objevuje se všude ve světě. Částečně streetwork zůstává na ulici a částečně se institucionalizuje (tím, že přechází do zastřešených prostor) (Matoušek et al., 2003).

Brzy po zavedení streetworku v České republice se ukázala potřeba nabídnout klientům a cílovým skupinám prostory mimo oficiální zařízení, kam by mohli docházet přímo z ulice a to bez nutnosti jakkoliv odkrýt svoji identitu. První **nízkoprahová centra** začala vznikat v polovině devadesátých let 20. století. Tato zařízení slouží cílovým

skupinám především ke společnému smysluplnému trávení volného času, podpoře rozvoje jejich samostatnosti a společenské spoluodpovědnosti a zároveň zahrnují širokou nabídku sociální pomoci poskytovanou streetworkerem a kontaktním pracovníkem všem příchozím, aniž by museli sdílet své identifikační údaje. Nízkoprahová zařízení mohou mít charakter *stacionární* (stavba pevně spojená se zemí) nebo *mobilní* (odstavené autobusy, maringotky apod.). Nízkoprahové zařízení mobilního typu má výhody v tom, že je lze přemisťovat podle aktuální potřeby do těch míst, kde je sociální problematika nejkoncentrovanější. „*Základní činností nízkoprahových center je nabídka neformálních volnočasových programů spojených se specifickými sociálními službami, které jsou modifikovány v závislosti na charakteru lokality, místních podmínkách, zájmech a potřebách cílové skupiny*“ (Matoušek et al., 2003, str. 177).

V Pojmosloví NZDM (2008) je služba NZDM specifikována jako služba, která je určena dětem a mládeži, jež se nacházejí v obtížné životní situaci nebo jsou takovou situací ohroženy a které nevyhledávají standardní formy institucionalizované péče a pomoci. Jde především o navazování a udržování kontaktu, poskytování informací, podporu, odbornou pomoc a vytváření podmínek pro sociální začlenění. Těmito hlavními činnostmi se NZDM snaží o pozitivní změnu ve způsobu života svých klientů. Jedná se o ambulantní popřípadě terénní formu sociální služby nízkoprahového charakteru. Cílem je umožnit uživatelům služby lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohly řešit svoji nepříznivou sociální a životní situaci“ (StreetWork [online], 2008).

Posláním NZDM je usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a dospívající mládeže, jež se ocitly v nepříznivé sociální situaci. Poskytovat jim informace, odbornou pomoc a podporu a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení (StreetWork [online], 2008).

3.3.2.1 Pracovní skupina ČAS

Postupem času (s rozvojem samotného streetworku) se v rámci České asociace streetwork (ČAS) začala řešit i problematika nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Tento dialog vyvrcholil v lednu 2001, kdy pracovní skupina vznikla. Hlavním důvodem vzniku této pracovní skupiny, která byla formálně zaštitěna Českou asociací streetwork, byla potřeba sebedefinování se jako nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, vymezení se od ostatních činností s dětmi a mládeží a stanovení měřítek kvality (Čechlovský [online], 2006).

Členy vytvořené skupiny byli v převážné míře pracovníci NZDM z celé ČR, kteří si vytkli jeden úkol a to vytvořit standardy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. V průběhu roku 2001 pracovní skupina vytvořila pracovní verzi standardů, které v této podobě existují prakticky dodnes. Vytvoření tohoto (byť pracovního) materiálu mělo pro rozvoj NZDM velmi zásadní význam. Na základě vytvořené pracovní verze standardů se rozběhly další kroky a aktivity, počínaje projektem Rozvojových auditů NZDM a konče seminářem, na němž byly definitivně dokončeny standardy NZDM včetně definování „nízkoprahovosti“ a dalších pojmů týkajících se NZDM (Čechlovský [online], 2006).

Činnost pracovní skupiny ČAS měla pro další rozvoj nízkoprahových zařízení význam skutečně zásadní, protože zařízení, která byla do té doby často a na řadě míst poznamenána velkým nadšením a angažovaností pracovníků, se pod tlakem vznikajících materiálů, informací i odborného dialogu začala profesionalizovat, zkvalitňovat svoji práci, zvyšovat odbornou úroveň svých pracovníků i poskytovaných služeb (Čechlovský [online], 2006).

3.3.2.2 Co je nízkoprahový klub pro děti a mládež?

Nízkoprahové kluby, jsou určeny dětem a mládeži, které tráví svůj volný čas na ulici (touláním, z nudy), v partě či jinak neorganizovaně. Navštěvovat jej mohou všichni - od úspěšných dětí z gymnázia přes skejťáky, vyznavače alternativního způsobu života až po "průšviháře" ze zvláštní školy. Jsou v podstatě volnočasovou alternativou k různým zájmovým útvarům a jiným organizovaným aktivitám (např. kroužkům v rámci DDM), navíc ale poskytují poradenství a sociální servis (StreetWork [online], 2006).

Přístup do nízkoprahových klubů není omezen formální registrací, financemi, zájmem ani časem příchodu nebo odchodu, uživatelé klubu mají svobodu volby, a to jak při pohybu v prostoru klubu, tak ve volbě vykonávaných činností. Nízkoprahové kluby nabízejí uživatelům mnoho programů a vybavení, od poslechu muziky (každý si může donést svoji), promítání filmů na přání, stolního fotbalu, stolního tenisu, kulečnicku až po lezeckou stěnu či půjčovnu sportovního vybavení na ven, zkušebnu s hudebními nástroji pro mladé začínající kapely, výtvarnou dílnu apod. (StreetWork [online], 2006).

Zásadní význam klubů je však v jejich poradenské a preventivní činnosti. Kluby totiž umožňují dětem a mládeži popovídat si, nebo se svěřit se svými problémy, které mohou za pomoci pracovníků vyřešit. Ať už přijde uživatel s vlastní zakázkou nebo

pracovník klubu objeví potencionální zakázku, u které může nabídnout pomoc. Vytvářejí pro děti chráněný prostor, v němž dospívající najde své místo, a to je přesně to, co chybí v mnohdy nebezpečných velkoměstech a na anonymních sídlištích. Mládež je během pobytu v klubech zároveň chráněna a současně pod dohledem zkušených a pro tento účel školených pracovníků (profesionálů). V každém klubu rovněž platí přesná pravidla (např. užívání alkoholických nápojů, drog, násilí či šikanu) (StreetWork [online], 2006).

Ministerstvo práce a sociálních věcí popisuje tuto službu a způsob pomoci následovně: nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jsou taková zařízení, které poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Tato služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně - patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinovou společností. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Cílem nízkoprahového zařízení pro děti a mládež je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením a snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci. Služba NZDM bezúplatně poskytuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů (MPSV.CZ [online]. c2011)

3.3.2.3 Cílová skupina NZDM

Pojmosloví NZDM (2008) označuje cílovou skupinou NZDM jako děti a mládež, které:

a) zažívají nepříznivé sociální situace

Jedná se o:

- konfliktní společenské situace
- obtížné životní události
- omezující životní podmínky

b) jsou ve věkových skupinách:

- od 6 do 12 let
- od 13 do 18 let
- od 19 do 26 let

c) žijí nebo se pohybují v konkrétní lokalitě, kterou lze vymezit:

- sociálně
- geograficky

d) na které se vztahují další (doplňkové) charakteristiky:

- nemohou nebo nechtějí se zapojit do standardních volnočasových aktivit
- vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče
- dávají přednost neproduktivnímu trávení volného času
- dávají přednost trávení volného času mimo rodinu či jinou sociální skupinu
- mají životní styl, díky kterému se dostávají do konfliktů, který je ohrožující pro ně samé nebo jejich okolí
- nepřicházejí s jasnou zakázkou nebo ji nedovedou či nechtějí definovat tak, jak to vyžadují jiné typy služeb (StreetWork [online], 2008).

3.3.2.4 Cíle NZDM

V Pojmosloví NZDM (2008) je cílem NZDM dětem a mládeži zabezpečit:

- podporu pro zvládnutí obtížných životních událostí
- snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování
- zvýšení sociálních schopností a dovedností
- podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity
- nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit
- zlepšení kvality jejich života
- předejití nebo snížení zdravotního rizika souvisejícího s jejich způsobem života
- lepší orientaci v jejich sociálním prostředí
- podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace (StreetWork [online], 2008).

3.3.2.5 Ukotvení služby v legislativě

Chod nízkoprahových zařízení pro děti a mládež upravuje:

- **Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb.**
  - § 53 108/2006 Sb. Služba sociální prevence
  - § 62 108/2006 Sb. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- **Vyhláška 505/2006 Sb.**
  - § 27 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

(StreetWork [online], 2008).

4 VÝZKUM SPECIFICKÉHO PŮSOBNÍ NZDM V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice působí na poli prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže přibližně 167⁵ nízkoprahových klubů pro děti a mládež (StreetWork [online], c2006-2011).

Ačkoli je činnost NZDM upravena legislativou a má jasně dané podmínky své funkce, každý klub se od sebe navzájem liší. Odlišnost nízkoprahových klubů je dána především lokalitou, ve které působí, typem uživatelů, kteří klub navštěvují a programem, sestavovaným pro cílovou skupinu.

V rámci praktické části jsem navštívila následující čtyři NZDM nacházející se v České republice:

1. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež EMKO Vysoké Mýto
2. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Kruháč Jablonec nad Nisou
3. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub Pardubice
4. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež PVC klub Blansko

V rámci těchto zařízení jsem provedla výzkum formou strukturovaného rozhovoru s uživateli NZDM a dotazníku a rozhovoru se zaměstnanci NZDM.

4.1 Téma pro výzkum

Tématem tohoto výzkumu je především analýza:

- *volnočasových aktivit* v rámci NZDM,
- *informovanosti uživatelů* o zařízení a jeho službách,
- *složení klientů* NZDM,
- *významu NZDM* pro uživatele.

---

5 Na webu StreetWork je uveden počet 167, ale jejich počet je o něco větší, protože tento web neuvádí zcela všechny kluby (např. neuvádí NZDM Kruháč jablonec nad Nisou, který jsem v rámci praktické části navštívila).

4.2 Výzkumná otázka

Výzkumná otázka je složena ze dvou bodů:

- využívání volnočasových aktivit a služeb v rámci zařízení, popřípadě jaké aktivity klientům chybí
- prevence sociálně patologických jevů v programu NZDM

4.3 Hypotézy

- Klienti NZDM více využívají „zábavných“ volnočasových aktivit než specifických sociálních služeb a poradenství.
- Předpokládám, že většina klientů se o NZDM dozvěděla od kamaráda.
- NZDM je významným prvkem na poli prevence sociálně patologických jevů.
- Většina uživatelů služeb NZDM jsou děti od 11 do 15 let, častěji romské národnosti.

4.4 Proměnné

Výzkumy v NZDM se budou lišit vlivem těchto proměnných:

- lokalita, ve které NZDM působí;
- typem uživatelů, kteří klub navštěvují;
- pohlavím uživatelů (jiné volnočasové aktivity budou upřednostňovat dívky a jiné chlapci).

4.5 Výběr a počet respondentů

Dotazování probíhalo v rámci návštěv jednotlivých NZDM. Každá návštěva trvala jeden den. Počet dotazovaných v rámci klubu se lišil (počet respondentů v každém klubu není stejný). Důvodem u dotazování uživatelů NZDM je míra jejich návštěvnosti a ochoty spolupracovat, u zaměstnanců se počet liší z důvodu, že v každém klubu je jiný počet zaměstnanců různého pohlaví.

Hlavním cílem získávání respondentů bylo oslovit co nejvíce možných uživatelů a zaměstnanců.

4.6 Metoda sběru dat

Klienti NZDM: *Strukturovaný rozhovor*

Použiji tuto metodu, protože mi umožňuje získání přesných informací a případné okamžité řešení doplňující otázky tak, aby nasbíraná data tvořila ucelený rámec. Strukturovaný rozhovor s uživateli služeb NZDM probíhá formou rozhovoru s jednotlivci.

Zaměstnanci NZDM: *Dotazník a rozhovor*

Do zařízení bude před mojí návštěvou zaslán dotazník s 13 otevřenými otázkami, na které zaměstnanci odpoví. Při návštěvě klubu pak formou rozhovoru doplním informace k odpovědím. Rozhovor probíhá formou skupinové diskuze na téma jednotlivých otázek v dotazníku. Pokud nejsou zaměstnanci proti, je rozhovor nahráván na diktafon.

4.7 Výsledky a rozbor strukturovaných rozhovorů a dotazníků v rámci jednotlivých NZDM

Vzory dotazníků pro zaměstnance a podkladů k strukturovanému rozhovoru se nachází v přílohách číslo 4 a 5.

4.7.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež EMKO Vysoké Mýto

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež EMKO Vysoké Mýto patří pod společnost SKP-CENTRUM, o. p. s. Tato společnost působí v Pardubickém kraji na trhu sociálních služeb již 17 let. Posláním této společnosti je „pomáhat vstát“ osobám v tísní a osobám ohroženým sociálním vyloučením. Pomáhají – seniorům, zdravotně postiženým, lidem v krizi a bez přístřeší, obětem domácího násilí, dětem a mladým dospělým bez fungujícího rodinného zázemí a příslušníkům minorit (interní materiály zařízení).

4.7.1.1 Výsledky strukturovaných rozhovorů s uživateli služeb NZDM EMKO

Celkový počet respondentů: 8

Tabulka č. 2 *Pohlaví respondentů:*

Pohlaví	Počet	Procenta
Muž	3	37,5%
Žena	5	62,5%

Tabulka č. 3 *Věk respondentů:*

Věk	Počet	Procenta
6-10 let	0	0%
11-15 let	5	62,5%
16-20 let	3	37,5%
21 let - více	0	0%

Největší podíl uživatelů v NZDM tvoří klienti ve věku 11 – 15 let. Toto věkové zastoupení tvoří více jak polovinu všech dotazovaných, celých 62 %. Dále jsou to starší uživatelé ve věku 16 – 20 let, kteří využívají v NZDM především kumbálek (což je místnost vybavená hudebními nástroji). Nejmladší věková skupina 6 – 10 let a stejně tak kategorie 21 let a více sice NZDM EMKO navštěvují, avšak v době mého výzkumu tu žádný klient v tomto věku nebyl.

Tabulka č. 4 *Národnost respondentů:*

Národnost	Počet	Procenta
Česká	1	12,5%
Romská	7	87,5%
Jiná	0	0%

V NZDM EMKO tvoří většinu uživatelů zástupci romské menšiny. Je to dané především lokalitou, kde se EMKO nachází. Vysoké Mýto má poměrně vysoký počet romských obyvatel a NZDM sídlí blízko sídliště, kde má bydliště většina z romských klientů.

Otázka č. 1: *Jak ses dozvěděl/a o tomto zařízení?*

Tabulka č. 5:

Odpověď	Počet	Procenta
Od kamaráda / kamarádky / kamarádů	5	62,5%
Z letáku	0	0%

Od terénního pracovníka	2	25%
Ve škole	1	12,5%
Jinak	0	0%

Nejvíce uživatelů se o službě NZDM dozvědělo od svých kamarádů. Za to si myslím může fakt, že jsou uživatelé se službou spokojeni, jinak by o ní neřikali kamarádům. Zastoupení tvořilo celých 62,5%. Našly se i odpovědi, které patří do kolony od terénního pracovníka – to znamená od pracovníků, kteří chodí do terénu nebo kurátora pro děti a mládež, má-li uživatel nějaké problémy. Jeden z účastníků se o EMKU dozvěděl ve škole (nejspíše z letáčku akcí na celý měsíc, který pracovníci do školy pravidelně nosí).

Otázka č. 2: ***Jak dlouho toto zařízení navštěvuješ?***

Tabulka č. 6:

Odpověď	Počet	Procenta
Méně než půl roku	0	0%
Půl roku	0	0%
Rok	4	50%
Déle než 1 rok	4	50%

EMKO má ve Vysokém Mýtě již vybudovanou jistou tradici a proto sem chodí mnoho uživatelů pravidelně už poměrně dlouhou dobu. Déle než rok uvedla polovina dotazovaných a doplnila, že do EMKA chodí už druhým až třetím rokem.

Otázka č. 3: ***Víš, jaké služby a možnosti trávení volného času ti toto nízkoprahové centrum nabízí?***

Tabulka č. 7:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	8	100%
Ne	0	0%

Všichni dotazovaní věděli, že klub nabízí kromě možnosti smysluplného trávení volného času také poradenské a preventivní služby. Každý z respondentů dokázal vyjmenovat alespoň tři.

Otázka č. 4: ***Z jakého důvodu sem do klubu nejčastěji chodíš a jak tu nejčastěji trávíš svůj volný čas?*** (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 8:

Odpověď	Počet	Procenta
Poradenství a bezpečný prostor (hledání zaměstnání, možnost svěřit se...)	1	12,5%
Volnočasové aktivity (fotbálek, ping-pong, výtvarná dílna, tanec, zpěv, PC...)	7	87,5%
Vzdělávací aktivity (doučování, přednášky...)	0	0%
Setkávání se s kamarády, zábava, pokec	5	62,5%
Doprovod (úřad, lékař, soud...)	0	0%

U této otázky jsem zjišťovala oblíbenost volnočasových aktivit a využití poradenských služeb v NZDM. Každý z uživatelů mohl říct libovolný počet aktivit, kterých využívá. Respondent, který odpověděl, že využívá poradenství, konkretizoval tuto odpověď, že klub momentálně často navštěvuje kvůli hledání zaměstnání, se kterým mu pracovníci pomáhají. Nejčastějším důvodem k docházení do klubu jsou volnočasové aktivity; především zpěv, tanec, PC, fotbálek, ping-pong a hudební zkušebna „Kumbálek“. Dalším nejčastěji uvedeným důvodem bylo setkávání se s kamarády a „pokec“ s nimi.

Otázka č. 5: ***Využíváš v klubu poradenských služeb a preventivních programů nebo sem chodíš pouze za kamarády a zábavou? Popřípadě jakých služeb tu využíváš?***

Tabulka č. 9:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	6	75%
Ne	2	25%

Ačkoli v předchozí odpovědi na užívání poradenských služeb odpověděl pouze jeden respondent, v této otázce převládá odpověď, že těchto služeb využívá většina dotazovaných. Je tomu tak především proto, že předchozí otázka se zabývala nejčastěji využívanými službami a možnostmi trávení času v klubu. Nejčastěji uživatelé navštěvují besedy a přednášky (o sexu, drogách apod.), které klub realizuje a vedou rozhovory se zaměstnanci o problémech.

Otázka č. 6: ***Jak si myslíš, že by jsi trávil svůj volný čas, kdybys ve svém městě neměl/a nízkoprahový klub, který navštěvuješ?***

Tabulka č. 10:

Odpověď	Počet	Procenta
Doma (u PC, TV, časopisu, knihy..)	1	12,5%
Provozoval/a bych sport a jiné volnočasové aktivity (např. na hřišti)	0	0%
Venku (na ulici, před barákem...)	2	25%
Někde bych se nudil/a	1	12,5%
V obchodním centru	0	0%
Nevím	4	50%
Jinde	0	0%

Z výzkumu vyplývá, že NZDM EMKO má ve městě svůj podstatný význam ve smysluplném trávení volného času místní mládeže. Většina dotazovaných odpověděla, že neví a to proto, že by si prý nedokázali představit, kdyby bylo město bez klubu.

Otázka č. 7: *Co ti všeobecně přináší trávení volného času v tomto klubu?* (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 11:

Odpověď	Počet	Procenta
Nové kamarády	0	0%
Zábavu, pocit pohody	3	37,5%
Pomoc v nepříznivé situaci	0	0%
Smysluplné trávení volného času	0	0%
Zkušenosti, znalosti	0	0%
Nevim	5	62,5%
Jiné	0	0%

Tato otázka nebyla příliš na místě a většina dotazovaných jí moc nerozuměla nebo o ní nechtěla přemýšlet.

Otázka č. 8: *Chybí ti v klubu něco, co by jsi zde uvítal/a?*

Tabulka č. 12:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	2	25%
Ne	6	75%

Většina respondentů je s vybavením a vedením klubu spokojena.

4.7.1.2 Zpracování dotazníků a rozhovorů se zaměstnanci NZDM EMKO

Tabulka č. 13: Zaměstnanci NZDM EMKO Vysoké Mýto

Pohlaví	Věk	Pracovní pozice
Žena	40 let	Koordinátor zařízení – sociální pracovník
Žena	25 let	Sociální pracovník
Žena	27 let	Pedagogický pracovník
Žena	39 let	Pracovník v sociálních službách
Muž	33 let	Pracovník v sociálních službách

NZDM EMKO ve Vysokém Mýtě se zaměřuje na děti a mládež ve věku 6 až 26 let z Vysokého Mýta a okolí, v jejichž životě došlo nebo dochází k událostem, které negativně ovlivňují jejich život. Tráví svůj volný čas na ulici; vyrůstají v nefunkčním rodinném prostředí; mají problematické vztahy k vrstevníkům, autoritám, vůči sobě samým; potýkají se s problémy ve škole (špatný prospěch a nezvládání učební látky, záškoláctví, nemají motivaci k učení); mají problém získat práci v důsledku příliš nízké kvalifikace, jsou nezaměstnaní, nemají motivaci hledat práci; mají „problémy se zákonem“ (páchání přestupků a trestné činnosti); experimentují s návykovými látkami; jsou znevýhodněni z důvodu své etnické příslušnosti (setkávají se s rasismem).

K nabídce služeb tohoto zařízení patří především sociální poradenství, poskytování doprovodů, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, vzdělávací aktivity a rozvoj dovedností, volnočasové aktivity a akce (turnaje, promítání filmů, výtvarné dílny, výlety).

Uživatelé NZDM EMKO mají k dispozici počítače s připojením na internet, stolní fotbal, ping-pong, výtvarnou dílnu, hudební zkušebnu s hudebními nástroji, taneční sálek, deskové hry, karty a nově i posilovací nářadí. Některé pomůcky jsou k zapůjčení pouze na zálohu.

Klienti klubu nejčastěji využívají volnočasových aktivit: PC, ping-pong, stolní fotbal a hudební zkušebnu.

Kromě volnočasových aktivit napomáhá NZDM EMKO v prevenci sociálně patologických jevů tak, že pořádá besedy a přednášky, provozuje v rámci zařízení streetwork a nabízí konzultace, poradenství a infoservis. Do budoucna má klub v plánu

tématické přednášky na téma drogy, násilí, šikana apod.

Profil „typického“ uživatele klubu EMKO vypadá následně: romský chlapec nebo dívka ve věku 11-18 let. Tento klub navštěvují jak klienti, kteří jsou „v pohodě“ tak i ti „problémoví“.

Převážná většina klientů klubu je romské národnosti. Je to dáno lokalitou, protože Vysoké Mýto má poměrně velké zastoupení romských obyvatel a také je to dáno tím, že jak se do klubu naučili chodit převážně Romové, neromským dětem se tam moc nechce.

Spolupráce s uživateli NZDM EMKO velmi individuální. S některými se spolupracuje velmi dobře, s jinými je spolupráce velmi těžká.

Terénní pracovníci se zaměřují na děti a mládež trávící svůj čas na ulici. Především se zaměřují na záškoláctví. Vysoké Mýto je malé město, kde se užívání drog a jiné sociálně patologické jevy příliš nevyskytují.

Služba NZDM EMKO je představena na webových stránkách SKP-CENTRA, o.p.s. (skp-centrum.cz) a města Vysokého mýta (vysoke-myto.cz). Každý měsíc je program tohoto zařízení uveřejněn ve Vysokomýtském zpravodaji. O existenci zařízení také informují streetworkeři.

Klub podniká i akce pro širší veřejnost. Přípravuje např. Den otevřených dveří nebo Multikulturní odpoledne.

Prvokontakt s novým uživatelem NZDM EMKO je následující: Návštěvník klubu dostane informace týkající se otevírací doby, nabídky služeb a aktivit a provede se po prostorách zařízení, kde je seznámen s pravidly klubu, která jsou napsána na nástěnkách a zdech. Pak je klientovi přidělen klíčový pracovník, který s ním řeší zakázky. Prvokontakt zaměstnanci neprovádí hned na první návštěvě klubu, když to sem přijde potencionální uživatel služby jenom „okouknout“, protože po první návštěvě se spíš rozhodne, jestli sem má chuť chodit nebo ne. Takže prvokontakt je prováděn druhou maximálně třetí návštěvu. Prvokontakt se ptovádí s každým uživatelem klubu.

NZDM EMKO se nachází na okraji města a má to svojí výhodu i nevýhodu. Výhoda je v tom, že jsou tady romští klienti „bokem“ a není problém s tím, že by se jim někdo posmíval apod. Nevýhoda je v horší dostupnosti.

Klub bohužel nepořádá příměstské tábory, ale chystá se o prázdninách uspořádat alespoň nějaké venkovní (nebo uvnitř klubu) akce, které nebudou vyloženě jen pro romské

děti, ale pro všechny děti, které tráví prázdniny doma. Tyto akce mají také za cíl nalákat do klubu nové děti.

Finanční prostředky na provoz zařízení pocházejí především z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Krajského úřadu Pardubického kraje a obce Vysoké Mýto. Tyto prostředky tvoří cca 70 % rozpočtu. Dále fondy Evropské unie a Norské fondy. Zařízení se snaží získat peníze také psaním dílčích projektů na různé nadace a fondy. Pomoc poskytují též dárci a sponzoři.

Na dětech, které navštěvují klub již delší dobu, je vidět určitá změna k lepšímu. Například na dětech, které sem přišly a byly agresivní, byly z velkých rodin, takže nezvládaly vztahy s mladšími sourozenci, ve škole nebyli s ostatním kamarádi apod. Ti jsou třeba po roce mnohem laskavější a vstřícnější.

4.7.2 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Kruháč Janblonec nad Nisou

NZDM Kruháč se nachází ve městě Jablonec nad Nisou, spadá pod Diakonii Českobratrské církve evangelické a působí zde na poli prevence sociálně patologických jevů od 5.10.2009.

Posláním Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Kruháč je usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže v regionu Jablonec nad Nisou, Tanvald a Železný Brod, kteří se ocitají v obtížné životní situaci. Poskytovat jim podporu, informace, odbornou pomoc, pomáhat řešit jejich problémy a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení (interní materiály zařízení).

4.7.2.1 Výsledky strukturovaných rozhovorů s uživateli služeb NZDM Kruháč

Celkový počet respondentů: 20

Tabulka č. 14 Pohlaví respondentů:

Pohlaví	Počet	Procenta
Muž	7	35%
Žena	13	65%

Tabulka č. 15 *Věk respondentů:*

Věk	Počet	Procenta
6-10 let	5	25%
11-15 let	11	55%
16-20 let	4	20%
21 let - více	0	0%

Největší zastoupení zde mají děti ve věku 11-15 let, avšak do Kruháce chodí i mnoho mladších dětí. Návštěvnost je rozdělena do dvou „směn“ - 13.00 – 15.30 hod. docházejí do klubu děti od 6 do 12 let a 15.30 – 18.00 hod. docházejí do klubu klienti ve věku od 13 do 26 let.

Tabulka č. 16 *Národnost respondentů:*

Národnost	Počet	Procenta
Česká	2	10%
Romská	18	90%
Jiná	0	0%

Převážná většina respondentů odpověděla, že jsou Romové. NZDM Kruháč navštěvují především romské děti a mládež. Je to dáno hlavně lokalitou, ve které se klub nachází.

Otázka č. 1: ***Jak ses dozvěděl/a o tomto zařízení?***

Tabulka č. 17:

Odpověď	Počet	Procenta
Od kamaráda / kamarádky / kamarádů	18	90%
Z letáku	0	0%
Od terénního pracovníka	2	10%
Ve škole	0	0%
Jinak	0	0%

Informaci o existenci klubu se většina uživatelů dozvěděla od svých kamarádů. Tuto většinu tvoří celých 90%, což poukazuje na oblíbenost klubu mezi uživateli, kteří informace o klubu šíří dál mezi své kamarády.

Otázka č. 2: *Jak dlouho toto zařízení navštěvuješ?*

Tabulka č. 18:

Odpověď	Počet	Procenta
Méně než půl roku	0	0%
Půl roku	0	0%
Rok	7	35%
Déle než 1 rok	13	65%

NZDM Kruháč působí v Jablonci nad Nisou již druhým rokem a od počátku má velkou návštěvnost. Více než polovina dotazovaných navštěvuje klub už od začátku jeho existence.

Otázka č. 3: *Víš, jaké služby a možnosti trávení volného času ti toto nízkoprahové centrum nabízí?*

Tabulka č. 19:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	17	85%
Ne	3	15%

Většina respondentů ví, že jim klub kromě volnočasových aktivit nabízí i jiné služby, ale spousta z nich netušila nebo neuměla popsat o jaké služby se jedná. Nejčastěji hovořili o doučování, výjimečně o přednášce.

Otázka č. 4: *Z jakého důvodu sem do klubu nejčastěji chodíš a jak tu nejčastěji trávíš svůj volný čas?* (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 20:

Odpověď	Počet	Procenta
Poradenství a bezpečný prostor (hledání zaměstnání, možnost svěřit se...)	0	0%
Volnočasové aktivity (fotbálek, ping-pong, výtvarná dílna, tanec, zpěv, PC...)	14	70%
Vzdělávací aktivity (doučování, přednášky...)	5	25%
Setkávání se s kamarády, zábava, pokec	6	30%
Doprovod (úřad, lékař, soud...)	0	0%

Celých 70% dotazovaných navštěvuje klub hlavně z důvodu trávení volného času volnočasovými aktivitami (nejčastěji se tu objevuje tanec, výtvarné činnosti, stolní

fotbálek, pong-pong, PC, stolní hry.). Druhým nejčastějším důvodem je setkávání se s kamarády a zábava (30%) a 25% dotazovaných hovoří o doučování, které klub v rámci svých služeb nabízí. Poradenské služby a doprovod nejsou u žádného z respondentů hlavním důvodem navštěvování klubu.

Otázka č. 5: *Využíváš v klubu poradenských služeb a preventivních programů nebo sem chodíš pouze za kamarády a zábavou? Popřípadě jakých služeb tu využíváš?*

Tabulka č. 21:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	12	60%
Ne	8	40%

Služeb zařízení využívá více jak polovina klientů, nejčastěji hovoří o doučování. Jeden z respondentů uvedl, že mu zaměstnanci klubu pomáhají s hledáním brigády a jeden respondent uvedl že využívá poradenství.

Otázka č. 6: *Jak si myslíš, že by jsi trávil svůj volný čas, kdybys ve svém městě neměl/a nízkoprahový klub, který navštěvuješ?*

Tabulka č. 22:

Odpověď	Počet	Procenta
Doma (u PC, TV, časopisu, knihy..)	4	20%
Provozoval/a bych sport a jiné volnočasové aktivity (např. na hřišti)	3	15%
Venku (na ulici, před barákem...)	8	40%
Někde bych se nudil/a	2	10%
V obchodním centru	0	0%
Nevím	1	5%
Jinde	2	10%

Zde je patrný přínos působení klubu v Jablonci nad Nisou. Necelá polovina dotazovaných by trávila čas „pobíháním“ po venku s kamarády bez smysluplné motivace. 3 respondenti by trávili čas volnočasovými aktivitami, zde byl uveden především tanec. Respondenti, kteří odpověděli, že by trávili čas doma, převážně hovořili o činnosti na PC. U odpovědi „Jinde“ je vyjádření, že by dotazovaní chodili do druhého klubu Kamaro. O významu klubu vypovídá i odpověď „Byla bych na ulici, jsem moc ráda, že je tady tento klub.“

Otázka č. 7: *Co ti všeobecně přináší trávení volného času v tomto klubu?* (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 23:

Odpověď	Počet	Procenta
Nové kamarády	6	30%
Zábavu, pocit pohody	5	25%
Pomoc v nepříznivé situaci	1	5%
Smysluplné trávení volného času	6	30%
Zkušenosti, znalosti	10	50%
Nevím	2	10%
Jiné	1	5%

Nejvíce odpovědi se týkalo zkušeností a znalostí. Je to dáno hlavně tím, že klub nabízí možnosti doučování. Dále uvádí zkušenosti z vaření a povídání si se zaměstnanci na důležitá témata. Smysluplné trávení volného času a noví kamarádi jsou na druhém místě a hned za tímto přínosem pro klienty je zábava a pocit pohody. Jeden z respondentů odpověděl, že mu pomáhá promluvit si se zaměstnanci, když má nějaký problém. V kolonce jiné je uveden jeden respondent, který odpověděl, že má nové zážitky z pořádaných výletů.

Otázka č. 8: *Chybí ti v klubu něco, co by jsi zde uvítal/a?*

Tabulka č. 24:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	9	45%
Ne	11	55%

Více jak polovina uživatelů je spokojeno s tím, jaké možnosti, služby a prostory jim klub nabízí. Respondenti, kteří odpověděli, že jim v klubu něco chybí, hovořili o kulečnicku, stolní hře Dostihy, větším množstvím PC v klubu, hudební aparatuře, kočárkách a panenkách a že mladší nemohou hrát na klávesy a kytaru – chtěli by mít stejné právo jako starší (na klávesy a kytaru mohou hrát jen klienti od 13 do 26 let).

4.7.2.2 Zpracování dotazníků a rozhovorů se zaměstnanci NZDM

Kruháč

Tabulka č. 25: Zaměstnanci NZDM Kruháč Jablonec nad Nisou

Pohlaví	Věk	Pracovní pozice
Muž	29 let	Vedoucí služby, kontaktní pracovník
Žena	23 let	Pracovník v sociálních službách
Žena	26 let	Sociální pracovník

Cílovou skupinou NZDM Kruháč jsou děti a mladí lidé ve věku 6-26 let v regionu Jablonec nad Nisou, Tanvald a Železný Brod, v jejichž živote došlo nebo dochází k událostem, které negativně ovlivňují jejich vývoj, a to zejména v těchto oblastech: škola, rodina, vztahové problémy, zákon, zdraví a zaměstnání.

Služby, které NZDM Kruháč nabízí jsou akce konané klubem; akce mimo klub; besedy, koncerty a výstavy; doprovod; doučování; individuální rozhovor; kontakt se společenským prostředím; kontaktní práce; podpora vlastních aktivit; poradenství; poskytnutí informace; práce s osobami blízkými; práce se skupinou; preventivní aktivity na školách; skupinová aktivita; volnočasové aktivity; zprostředkování kontaktu na návazné služby. Dále pak informační servis, kontaktní práce, volnočasové aktivity, doučování.

V klubu mohou uživatelé využít hudební nástroje, deskové hry, počítače (internet), stolní fotbal, ping-pong. Dále si mohou poslechnout hudbu či zhlédnout film dle vlastního výběru. Při doučování je možnost využití magnetické tabule.

Klienti nejčastěji využívají volnočasové aktivity, akce konané klubem a internet. Méně využívají kontakt s osobami blízkými, doprovod a poradenství.

Dá se říci, že v prevenci SPJ jsou napomáhající plus minus všechny aktivity klubu – od přítomnosti klientů v klubu, přes volnočasové aktivity, doučování, nárazových projednávání témat až po poradenství, poskytování informací, besedy a celkovou kontaktní práci.

Zaměstnanci zařízení mají do budoucna v plánu série aktivizačních činností – akce mimo klub (kultura, umění, příroda).

99% uživatelů NZDM Kruháč je romské národnosti. Takže „typický“ klient je Rom(ka) od 6 do 16 let. Klub navštěvují spíše „problémoví“ adolescenti a děti a mládež ohrožení vznikem či rozvojem nějakého sociálně patologického jevu.

Spolupráce s uživateli NZDM Kruháč je různá, záleží na dalších okolnostech. Lépe se pracuje s mladšími uživateli, starší jsou uzavřenější. Nespolupracující postihne sankce (situační intervence). Jeden z častých problémů, který narušuje spolupráci je, že mnoho uživatelů a mnohdy i jejich rodiče neumí hodiny, takže pokud se na něčem se pracovníky domluví, je těžké upřesnit čas, aby vůbec přišli. Proto se pracovníci snaží klienty naučit hodiny, ale i tak je to těžké, protože sice pak dokáží určit čas, ale i tak nemají pojem o plynutí času (např. když chtějí jít do klubu a ještě je zavřeno, zeptají se, kdy už budou moci jít dovnitř. Odpověď je například za hodinu a oni se zeptají, za jak je to tedy dlouho, tak pracovník odpoví třeba, že to je jako by byl třikrát za sebou na PC). Další problém ve spolupráci vidí zaměstnanci při pořádání výletů. Mnoho dětí se pro výlet nadchne, celý ho společně s pracovníky naplánují, klub dostane peníze na realizaci a ráno k autobusu přijde místo dvaceti dětí jen pět.

NZDM Kruháč nemá terénní službu a nemá ji v plánu ani do budoucna.

Informace o klubu získáme na webových stránkách, dále se lidé mohou o NZDM Kruháč dozvědět na veletrzích poskytovatelů sociálních služeb, z reportáží, tisku a letáků. Klub také pořádá Den otevřených dveří. Klienty NZDM Kruháč „láká“ na pestrost volnočasových aktivit.

Efektivitu práce zařízení hodnotí zaměstnanci podle dotazníků spokojenosti. Jinak sami na klientech poznávají, zda u nich došlo k nějakým změnám v průběhu navštěvování klubu.

Prvokontakt je s uživatelem proveden při třetí návštěvě. V rámci prvokontaktu provede s uživatelem kontaktní pracovník seznámení s pravidly, chodem klubu a jeho službami apod., a pak provede sepsání karty uživatele. Každý klient má svůj individuální plán. K organizování zakázky je třeba vyplnit podrobný income dotazník.

Jako sankci za porušení pravidel a řádu klubu užívají pracovníci „distanc“. Distance se zapisují do zvláštního sešitu. Distanc vlastně znamená zákaz vstupu do klubu, který může být na pět minut nebo půl roku, je to dané mírou závažnosti porušení pravidel.

4.7.3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub Pardubice

NZDM Free klub v Pardubicích spadá stejně jako NZDM EMKO ve Vysokém Mýtě pod SKP-CENTRUM, o.p.s.

4.7.3.1 Výsledky strukturovaných rozhovorů s uživateli služeb NZDM Free klub

Celkový počet respondentů: 25

Tabulka č. 26 Pohlaví respondentů:

Pohlaví	Počet	Procenta
Muž	17	68%
Žena	8	32%

Tabulka č. 27 Věk respondentů:

Věk	Počet	Procenta
6-10 let	5	20%
11-15 let	11	44%
16-20 let	9	36%
21 let - více	0	0%

Tabulka č. 28 Národnost respondentů:

Národnost	Počet	Procenta
Česká	25	100%
Romská	0	0%
Jiná	0	0%

Ačkoli je stoprocentně zastoupena národnost česká, navštěvuje klub poměrně vysoké množství klientů patřící k romské etnické menšině. V dotaznících však uvádí národnost českou, jelikož to sami tak cítí.

Otázka č. 1: ***Jak ses dozvěděl/a o tomto zařízení?***

Tabulka č. 29:

Odpověď	Počet	Procenta
Od kamaráda / kamarádky / kamarádů	22	88%
Z letáku	0	0%
Od terénního pracovníka	1	4%
Ve škole	0	0%
Jinak	2	8%

Jako u předchozích NZDM, vysoký počet klientů, kteří znají klub od kamarádů, naznačuje oblíbenost klubu. Ti, kteří uvedli odpověď „Jinak“ blíže specifikovali, že se o klubu dozvěděli od sourozence.

Otázka č. 2: ***Jak dlouho toto zařízení navštěvuješ?***

Tabulka č. 30:

Odpověď	Počet	Procenta
Méně než půl roku	4	16%
Půl roku	3	12%
Rok	1	4%
Déle než 1 rok	17	68%

NZDM Free klub má v Pardubicích dlouholetou tradici (dříve klub spadl po jinou společnost a jmenoval se Klub hurá kamarád). Proto byla nejčastěji uváděnou odpovědí odpověď „Déle než rok“. Klienti uváděli dobu docházení do klubu od 1,5 roku do 7 let.

Otázka č. 3: ***Víš, jaké služby a možnosti trávení volného času ti toto nízkoprahové centrum nabízí?***

Tabulka č. 31:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	25	100%
Ne	0	0%

Všichni dotazovaní klienti věděli, co jim klub nabízí za volnočasové aktivity, z nich přibližně polovina uměla vyjmenovat i sociální a poradenské služby klubu.

Otázka č. 4: ***Z jakého důvodu sem do klubu nejčastěji chodíš a jak tu nejčastěji trávíš svůj volný čas?*** (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 32:

Odpověď	Počet	Procenta
Poradenství a bezpečný prostor (hledání zaměstnání, možnost svěřit se...)	5	20%
Volnočasové aktivity (fotbálek, ping-pong, výtvarná dílna, tanec, zpěv, PC...)	18	72%
Vzdělávací aktivity (doučování, přednášky...)	1	4%
Setkávání se s kamarády, zábava, pokec	19	76%
Doprovod (úřad, lékař, soud...)	1	4%

Převážná většina respondentů uvedla jako důvody navštěvování klubu hlavně setkávání se s kamarády a povídání si s nimi a volnočasové aktivity (nejvíce stolní fotbálek, stolní hry, kreslení, hra na hudební nástroje, ping-pong). Z důvodu bezpečného prostoru tu tráví čas 20% respondentů. Dále rádi jezdí na výlety pořádané klubem.

Otázka č. 5: *Využíváš v klubu poradenských služeb a preventivních programů nebo sem chodíš pouze za kamarády a zábavou? Popřípadě jakých služeb tu využíváš?*

Tabulka č. 33:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	12	48%
Ne	13	52%

Téměř polovina dotazovaných aktivně využívá služeb a poradenství klubu. Nejčastěji uvedené služby byly poradenství, řešení krizové situace, pomoc při hledání zaměstnání, rozhovory, možnost dostat zdarma kondom či těhotenský test a vzdělávací aktivity. 52% respondentů odpovědělo, že do klubu chodí jen za kamarády a zábavou (volnočasové aktivity apod.).

Otázka č. 6: *Jak si myslíš, že by jsi trávil svůj volný čas, kdybys ve svém městě neměl/a nízkoprahový klub, který navštěvuješ?*

Tabulka č. 34:

Odpověď	Počet	Procenta
Doma (u PC, TV, časopisu, knihy...)	3	12%
Provozoval/a bych sport a jiné volnočasové aktivity (např. na hřišti)	3	12%
Venku (na ulici, před barákem...)	10	40%
Někde bych se nudil/a	1	4%
V obchodním centru	4	16%

Nevím	2	8%
Jinde	2	8%

Z odpovědí respondentů vyplývá, že by nejčastěji svůj volný čas trávili venku (většinou někde ve městě, na ulici). V Pardubicích je nové obchodní centrum, kde se v jeho prostorách často schází děti a mladí lidé, kteří se nudí ve městě, proto 16% dotazovaných odpovědělo, že by trávilo svůj volný čas v obchodním centru. Ti, kteří odpověděli, že by byli doma, podotýkali, že by se doma nudily. 12% dotazovaných by provozovalo volnočasové aktivity jako je fotbal a hra na dětském hřišti. Dvě odpovědi byly, že by respondenti trávili svůj volný čas jinde, konkretizovali to na Multikulturní centrum v Pardubicích.

Otázka č. 7: *Co ti všeobecně přináší trávení volného času v tomto klubu?* (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 35:

Odpověď	Počet	Procenta
Nové kamarády	4	16%
Zábavu, pocit pohody	18	72%
Pomoc v nepříznivé situaci	0	0%
Smysluplné trávení volného času	5	20%
Zkušenosti, znalosti	2	8%
Nevím	1	4%
Jiné	1	4%

Dotazovaným klientům nejvíce navštěvování klubu přináší pocit pohody, radost, relax, srandu, odpočinek apod. Smysluplné trávení volného času označili jen z 20%. Nové kamarády tu našlo 16%. Z 8% tu klienti našli nové zkušenosti, znalosti (z doučování, přednášek, rozhovorů apod.) a zážitky. Jiné bylo označeno jako že klientovi docházka do klubu nepřináší vůbec nic.

Otázka č. 8: *Chybí ti v klubu něco, co by jsi zde uvítal/a?*

Tabulka č. 36:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	12	48%
Ne	13	52%

52% respondentů je s tím, co klub nabízí, spokojeno. 48% odpovědělo, že by uvítali v něčem změnu. Jednalo se převážně o zavedení diskotéky, více stolního fotbalu, aby byl v klubu kulečnický stůl a basketbalový koš. Objevily se i odpovědi s prosbou o zrcadlo do klubu nebo častěji pořádaný karneval.

4.7.3.2 Zpracování dotazníků a rozhovorů se zaměstnanci

NZDM Free klub

Tabulka č. 37: Zaměstnanci NZDM Free klub Pardubice

Pohlaví	Věk	Pracovní pozice
Muž	25 let	Pracovník v sociálních službách
Žena	26 let	Pedagogický pracovník

NZDM Free klub se zaměřuje na sociálně znevýhodněné děti a mládež ve věku 6-26 let.

Služby nabízené klubem jsou především volnočasové aktivity, bezpečný prostor, pomoc se školou a vzdělávací aktivity, poradenství, krizová intervence, výlety, rozhovory, konzultace, workshopy, projektové soutěže a ostatní služby jako je volání, kopírování, poskytování těhotenských testů a kondomů zdarma a pitný režim.

Volný čas ve Free klubu mohou uživatelé trávit aktivně - volnočasové aktivity jako jsou například stolní hry, fotbal, ping-pong, poslech hudby, film, četba, kreslení apod. a pasivně – relaxace, konverzace...

Nejčastěji klienti využívají volnočasových aktivit, dále vzdělávacích aktivit, výletů, rozhovorů a workshopů. Enormní zájem je o stolní fotbal. Méně pak využívají poradenství a pomoc při hledání práce v nezaměstnanosti.

Všechny aktivity klubu napomáhají v prevenci SPJ – pomáhají k pozitivnímu začlenění uživatele do společnosti.

Free klub má do budoucna v plánu programy prevence SPJ připravené a zpracované tak, aby zaujaly cílovou skupinu (nejedná se přímo o přednášky, ale spíše o dlouhodobé programy). Dále zaměstnanci chtějí více pořádat poznávací výlety.

Profily nejčastějšího uživatele jsou následující: A) kluk – Rom - 11 let - chodí skoro každý den a využívá různé aktivity, nebo B) kluk – Rom – 17 let – chodí na fotbálek. Klub navštěvují spíše „problémoví adolescenti“ a děti a mládež ohrožení vznikem či rozvojem nějakého sociálně patologického jevu. Mezi uživatele klubu patří spíše romská menšina, je to tak 70% ku 30%.

Uživatelé s pracovníky klubu spolupracují. Co se týká zakázky, tak buď uživatel přijde se zakázkou sám a sdělí ji kontaktnímu pracovníkovi nebo kontaktní pracovník dítě zná a vypořádává zakázku sám a profesně ji pak realizuje.

Terénní pracovníci se zaměřují na stejnou cílovou skupinu jako se zaměřuje klub NZDM (skupiny či jednotlivci ve věku od 6 do 26 let).

O Free klubu se dozvíte na dnech otevřených dveří, Facebooku, webu zastřešující organizace (skp-centrum.cz), na venkovní nástěnce před klubem a dále má klub letáky a plakáty na vývěsních místech a ve školách. Na co klienty Free klub „láká“? Pro klienty je zajímavý bezpečný prostor, který klub nabízí plus jeho služby.

4.7.4 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež PVC klub Blansko

NZDM PVC klub v Blansku působí na poli prevence sociálně patologických jevů v Blansku a okolí již od roku 1999 a spadá pod Sdružení Podané ruce, o.s.

4.7.4.1 Výsledky strukturovaných rozhovorů s uživateli služeb

NZDM PVC

Celkový počet respondentů: 10

Tabulka č. 38 Pohlaví respondentů:

Pohlaví	Počet	Procenta
Muž	4	40%
Žena	6	60%

Tabulka č. 39 *Věk respondentů:*

Věk	Počet	Procenta
6-10 let	0	0%
11-15 let	6	60%
16-20 let	4	40%
21 let - více	0	0%

Většina dotazovaných klientů, kteří byli v klubu, byli ve věku od 11 do 15 let. Po nich následovala skupina mládeže ve věku 16 až 20 let.

Tabulka č. 40 *Národnost respondentů:*

Národnost	Počet	Procenta
Česká	10	100%
Romská	0	0%
Jiná	0	0%

Otázka č. 1: *Jak ses dozvěděl/a o tomto zařízení?*

Tabulka č. 41:

Odpověď	Počet	Procenta
Od kamaráda / kamarádky / kamarádů	10	100%
Z letáku	0	0
Od terénního pracovníka	0	0
Ve škole	0	0
Jinak	0	0

NZDM PVC klub v Blansku má dlouholetou tradici a je u dětí a mládeže velmi oblíben. O tom také svědčí doporučování kamarády.

Otázka č. 2: *Jak dlouho toto zařízení navštěvuješ?*

Tabulka č. 42:

Odpověď	Počet	Procenta
Méně než půl roku	3	30%
Půl roku	1	10%
Rok	3	30%
Déle než 1 rok	3	30%

Z 30% jsou jak stálí dlouhodobí klienti, tak celkem noví návštěvníci klubu. Respondenti, kteří odpověděli, že klub navštěvují déle než rok, navštěvují klub 2 až 3 toky.

Otázka č. 3: ***Víš, jaké služby a možnosti trávení volného času ti toto nízkoprahové centrum nabízí?***

Tabulka č. 43:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	8	80%
Ne	2	20%

Většina respondentů věděla, jaké služby mohou využít a jak v prostorách trávit volný čas. Dva respondenti odpověděli, že neví.

Otázka č. 4: ***Z jakého důvodu sem do klubu nejčastěji chodíš a jak tu nejčastěji trávíš svůj volný čas?*** (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 44:

Odpověď	Počet	Procenta
Poradenství a bezpečný prostor (hledání zaměstnání, možnost svěřit se...)	1	10%
Volnočasové aktivity (fotbálek, ping-pong, výtvarná dílna, tanec, zpěv, PC...)	8	80%
Vzdělávací aktivity (doučování, přednášky...)	0	0%
Setkávání se s kamarády, zábava, pokec	9	90%
Doprovod (úřad, lékař, soud...)	0	0%

Nejčastěji chodí klienti do klubu, aby se setkali s kamarády, popovídali si s nimi a zažili s nimi zábavu. Volnočasové aktivity jsou též hojně oblíbené. Pouze jeden respondent odpověděl, že využívá převážně poradenských služeb.

Otázka č. 5: ***Využíváš v klubu poradenských služeb a preventivních programů nebo sem chodíš pouze za kamarády a zábavou? Popřípadě jakých služeb tu využíváš?***

Tabulka č. 45:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	4	40%
Ne	6	60%

Většina dotazovaných poradenských služeb klubu neutilizuje.

Otázka č. 6: *Jak si myslíš, že by jsi trávil svůj volný čas, kdybys ve svém městě neměl/a nízkoprahový klub, který navštěvuješ?*

Tabulka č. 46:

Odpověď	Počet	Procenta
Doma (u PC, TV, časopisu, knihy..)	1	10%
Provozoval/a bych sport a jiné volnočasové aktivity (např. na hřišti)	3	30%
Venku (na ulici, před barákem...)	5	50%
Někde bych se nudil/a	1	10%
V obchodním centru	0	0%
Nevím	0	0%
Jinde	0	0%

Polovina dotazovaných by nevěděla, co dělat a tak by chodila po městě a trávila čas venku na ulici. 30% by provozovalo volnočasové aktivity, nejčastěji na sportovním hřišti. Jeden respondent uvedl, že by se nudil a ani neví, kde by byl, jestli doma, venku či někde jinde.

Otázka č. 7: *Co ti všeobecně přináší trávení volného času v tomto klubu?* (libovolný počet odpovědí)

Tabulka č. 47:

Odpověď	Počet	Procenta
Nové kamarády	8	80%
Zábavu, pocit pohody	7	70%
Pomoc v nepříznivé situaci	0	0%
Smysluplné trávení volného času	3	30%
Zkušenosti, znalosti	0	0%
Nevím	0	0%
Jiné	0	0%

Většina klientů díky docházce do klubu našlo nové kamarády a zažívá zde pocit pohody a relaxace od všedního života. Smysluplné trávení volného času zde našlo 30% dotazovaných.

Otázka č. 8: *Chybí ti v klubu něco, co by jsi zde uvítal/a?*

Tabulka č. 48:

Odpověď	Počet	Procenta
Ano	1	10%
Ne	9	90%

90% klientů je spokojeno s tím, jaký klub je a nic by neměnily. Jeden respondent uvedl, že by uvítal větší výbavu hudební zkušebny.

4.7.4.2 Zpracování dotazníků a rozhovorů se zaměstnanci

NZDM PVC klub

Tabulka č. 49: Zaměstnanci NZDM PVC klub Blansko

Pohlaví	Věk	Pracovní pozice
Muž	31 let	Pracovník v sociálních službách
Muž	26 let	Sociální pracovník
Žena	31 let	Vedoucí, sociální pracovnice
Žena	26 let	Sociální pracovnice

PVC klub v Blansku se zaměřuje na následující cílové skupiny:

Primární cílová skupina: dospívající ve věku 13 až 20 let, které se pohybují v lokalitě města Blanska a spádové oblasti a zažívají, respektive v blízké budoucnosti (vzhledem k prostředí v němž se pohybují) mohou zažít:

- komplikované životní události (např. psychické obtíže spojené s vývojovými úkoly v dospívání, odpoutávají se od rodiny, zapojení se do vrstevnické skupiny, rozpad rodiny, nové partnerské vztahy rodičů, problémy se zvládáním školy, volbou povolání a získáním pracovních návyků)
- konfliktní společenské situace (např. trestná činnost, konflikty s rodiči, s autoritami)
- negativní zkušenosti a rizikové chování (např. předčasné či rizikové sexuální zkušenosti a chování, šikana, škodlivé užívání návykových látek, úrazy na víkendových kalbách).

Sekundární cílová skupina: mladí dospělí ve věku 20 až 26 let, z města Blanska a spádové oblasti, kteří zažívají:

- komplikované životní události (např. psychické obtíže spojené s vývojovými úkoly v dospívání, odpoutávání se od rodiny, rozpad rodiny, problémy s volbou povolání a získáním pracovních návyků)
- konfliktní společenské situace (např. trestná činnost, konflikty s rodiči, s autoritami)
- negativní zkušenosti a rizikové chování (např. rizikové sexuální zkušenosti a chování, šikana, škodlivé užívání návykových látek, úrazy na víkendových kalbách).

Protože je PVC klub registrovanou sociální službou, nabízí klientům spektrum služeb dle vyhlášky 505/2006 Sb. §27.

Veškeré spektrum poskytovaných služeb nejde dělit na samostatné úkony, proto v „blanenském“ pojetí vnímají zaměstnanci poskytované služby jako kombinaci **sociální práce**, sociální pedagogiky, **poskytování zázemí** dospívajícím a také vytváření podmínek, aby mohli trávit svůj **volný čas** podle svých představ.

Konkrétně PVC klub poskytuje služby:

Základními službami realizovanými v centru jsou služby dle zákona 108/2006 Sb.

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

- Pobyt v zařízení a volnočasové aktivity – děti a mladí lidé do klubu volně přicházejí, tráví svůj volný čas, nebo se přicházejí svěřit se svými problémy. Součástí klubu je: klubová místnost, herna, výtvarná dílna, hudební dílna – zkušebna pro začínající kapely s vybavením, počítačová místnost se čtyřmi počítači a bezplatným přístupem na internet, místnost na stolní tenis, kontaktní místnost, klidová místnost a půjčovna volnočasového vybavení. Centrum má pravidelný měsíční program akcí pro děti a mládež, další aktivity jsou pořádány venku – na místech, kde se cílová skupina pohybuje.
- Kontaktní práce – pracovník cíleně navazuje rozhovor, jinou interakci s klientem za účelem společného hledání cíle využití služby.
- Situační intervence.

b) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

Tato činnost je součástí všech aktivit realizovaných v NZDM aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávající se ve společenském prostředí Příklady: akce pro veřejnost, den otevřených dveří, brigády, kulturní akce, besedy, výměnné výjezdy

do zahraničí. Společné akce s klienty jiných zařízení nebo jiných organizací, kteří nežijí v sociálně vyloučené lokalitě. Výlety mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Účast klientů na kulturních akcích

c) Sociálně terapeutické činnosti

Poradenství; krizová intervence / pomoc v krizi; případová práce; skupinová práce / práce se skupinou.

d) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Informační servis; poradenství; kontakt s institucemi ve prospěch klienta (i doprovod); práce s blízkými osobami.

PVC klub nabízí uživatelům následující možnosti trávení volného času:

Volnočasové aktivity: Pod slovem „klub“ si většina lidí představí místo, kam se chodíme bavit. Tak je vnímán i klub PVC – měl by poskytovat dospívajícím dostatek příležitostí pro zábavu v bezpečném prostředí. Proto je součástí klubu spektrum vybavení pro volný čas. Přitom jednoznačně klub preferuje volnočasové aktivity, které mohou dospívající dělat sami, bez asistence kontaktního pracovníka, vlastními silami.

Herna a vybavení pro volný čas: dospívající v klubu využívají dva stolní fotbaly, kulečnick, ping-pong, šipky a stolní hry. Klub je ozvučen, kdo si přinese vlastní muziku, může si ji pustit. V loňském roce byl zprovozněn bar a změněna image klubu.

Počítačové centrum: počítačové centrum se čtyřmi PC, připojením na internet, tiskárnou. Mezi nejčastější aktivity kromě her (ty jsou však časově limitovány) patří chat a brouzdání po internetu. Mnoho klientů si však přichází také udělat referát či úkol do školy, a někteří v centru dělají svoje vlastní webové stránky a hrají si s grafikou.

Zkušebna: začínající a mladé kapely mají k dispozici elektrární bicí, kytaru, baskytaru, komba, mikrofony a další vybavení. Kapely jsou nejčastěji metalové, rocková a hiphopové.

DJ's dílna: tato dílna je vybavena gramofony, zesilovačem, aktivním reproboxem a mikrofony. Dospívající se mohou naučit mixovat hudbu na gramofonech.

Videoprojekce: pravidelně každou neděli probíhá videoprojekce na přání. Promítá se videoprojektorem na zeď, vše je ozvučeno soustavou reprobeden domácího kina.

Půjčovna: půjčovna bezplatně nabízí sportovní vybavení (sítě, míče, inline brusle), knihy

a časopisy. Půjčovní doba je od jednoho dne do týdne.

Skatepark: skatepark je plně vybaven překážkami, ale i tak zájem o ježdění klesá. V rámci naší práce docházíme na skatepark, pracujeme s komunitou skaterů. Klub organizuje úklidy na skateparku a také skateové závody Street Jam.

Velké venkovní akce: turnaje (např. ve streetballu, fotbálku), Street Jam, turnaj v zámeckém parku a mnoho dalších akcí dle zájmu a možností.

Z volnočasových aktivit je nejčastěji využíván stolní fotbálek, hudební zkušebna, kulečnick a PC. Nejméně je v současné době využíván ping-pong a DJ dílna. Z poradenských služeb nejčastěji klienti využívají řešení zakázky s kontaktním pracovníkem, pomoc při hledání zaměstnání, rady od pracovníků, doporučení odborníků v životní krizi či zdarma přístupné těhotenské testy a kondomy. Doučování klub nevede.

V prevenci SPJ se PVC klub věnuje především Specifickým preventivním programům.

Specifické preventivní programy:

Model specifické prevence, který stojí především na situačních intervencích a vychází z KAB modelu (Knowledge, Attitude, Behavior = vědomosti, postoje, chování). Na začátku a na konci je program evaluován dotazníkem pomocí postojové škály. Programy jsou dvouměsíční (delší doba programy, aby se na nich vystřídal co nejvíce klientů). Nejčastěji klub realizuje programy na tato témata:

Program specifické prevence drogových závislostí ve kterém jsme se věnovali třem tématům:

- **Škodlivé užívání marihuany** – tedy především pravidelné každodenní „hulení“, které části našich klientů způsobuje obtíže ve zvládání školy a v rodinných vztazích;
- **Víkendové „kalby“** - tedy víkendové akce, na nichž naši klienti často kombinují užívání alkoholu a nealkoholových drog a další rizikové jednání (rizikové řízení vozidel, vandalismus a násilí, promiskuitní chování);
- **„Pervitinový debut“** - průzkum realizovaný formou rozhovoru nad strukturovaným dotazníkem s našimi klienty prokázal, že naše cílová skupina žije v prostředí „na dotek“ od skryté drogové scény. Část z klientů má (většinou negativní) zkušenost s užitím pervitinu. Pracovníci se domnívají, že pravidlo „mladí hodně hulí, ale do tvrdších drog nejdou“ přestává platit. Proto postupně připravují program specifické

prevence, který se věnuje pervitinu a pohybu na okraji skryté drogové scény.

Program specifické sociální prevence zaměřený na mezilidské vztahy ve vrstevnických skupinách, který se speciálně věnuje těmto tématům:

- **Tzv. outsideři** – tedy dospívající, kteří se obtížně prosazují ve vrstevnické skupině. Program se zaměřuje na vytváření podmínek a podporu pro jejich prosazování ve skupině.
- **Šikana a projevy agrese** – tento program je zaměřen na vyhledávání projevů šikany a agrese a reflexi těchto jevů za účasti jak pachatele, tak oběti.
- **První pomoc**

Program specifické prevence týkající se sexuální a gynekologické problematiky, který se zabývá tématy bezpečný sex a návštěva gynekologa. Je součástí dívčích programů, ale informace se sdělují i chlapcům, pokud mají zájem (např. jít s přítelkyní na gynekologii). Součástí programu je také poradenství o sexuálních a gynekologických problémech.

Výše popsaný model se PVC klubu zatím osvědčil nejvíc a průběžně probíhá jeho aktualizace a neustálé zlepšování, jak by mohl být pro klienty nejpřínosnější.

Nejčastěji klub navštěvují holky ve věku 14-15 let a kluci mezi 18-23 roky, kteří potřebují pomoc při hledání práce, nemají ukončenou školu, nevydrží v jedné práci či mají problémy se zákonem (pozn. přestože je klub pro děti a mládež do 20 let, starším nejsou dveře zavřené). Romští klienti v zařízení tvoří spíše menšinu.

Podle zaměstnanců je sociálně patologickými jevy je ohrožen každý dospívající, takže neřeší otázku, zda klub navštěvují spíše klienti ohrožení SPJ či nějak problémové děti.

S uživateli PVC klubu nejsou žádné problémy (přijímají pravidla, komunikují...). Někdy vznikne nespolupráce při výletech či výjezdech, když nepřijdou na sraz, ale to je spíše dáno jejich dospíváním než návštěvou klubu.

NZDM PVC klub Blansko provozuje terénní službu (streetwork) jako „prodlouženou ruku klubu“, tudíž se primárně zaměřujeme na své „klubové“ klienty (udržují s nimi kontakt, i když nejsou na klubu, např. v létě). V rámci terénu probíhá i kontaktování a monitoring lidí, kteří by mohli do cílové skupiny klubu spadat a ještě s nimi není navázán kontakt. Místa, na která nejvíce terénní pracovníci chodí, jsou skateparky, přehrada, lom.

V rámci propagace NZDM probíhá pravidelný měsíční výlep plakátů s akcemi klubu, dále má klub vlastní webové stránky a informace může veřejnost získat i přes zřizovatele klubu – Sdružení Podané ruce, o.s. NZDM také pořádá den otevřených dveří, spolupracuje s místními médii a dozvědět se o něm můžeme i v rámci celorepublikové propagace České asociace streetwork. Klub má své letáčky, vizitky pro rodiče, plakáty ve školách, je v Adresáři sociálních služeb města Blanska a informace lze nalézt i na různých databázích na internetu (např. na Facebooku). Propagační akci je již zmiňovaný Street Jam, do kterého se mohou zapojit i lidé ze širší veřejnosti.

Při rozhovoru se zaměstnanci jsem se dozvěděla několik zajímavostí:

- PVC klub jediný ze čtyř uváděných NZDM, kde mají klienti povoleno přijít do klubu pod vlivem (alkoholu, marihuany, pervitinu apod.), pokud jeho chování odpovídá pravidlům klubu a nikoho neohrožuje. Je lepší, aby byl v bezpečném prostoru než někde na ulici.
- Také jako jediný klub ze čtyř zmiňovaných neuznává jako sankce distanc (klient nesmí na určitou dobu do klubu). Jako sankce PVC klub ukládá napomenutí, zaplacení škody, odpracování, „pokec“ (klient si musí popovídat s pracovníkem), najít si tři inzeráty na zaměstnání... Distanc je použit jen ve výjimečných případech (např. při hrubém porušení pravidel, ale třeba u měsíčního distance je možnost po 14 dnech si distanc odpracovat a vrátit se do klubu).
- Přestože je služba pro uživatele do 20 let, ukončování klientství začíná dříve (už třeba v 18-19 letech). Z toho důvodu, aby na odchod byli klienti připraveni a dostalo se jim pomoci dokud v klubu jsou. Ve 20 letech přijde značné omezování přístupu do klubu (např. pouze na jednu hodinu denně). Při ukončení je složka bývalého klienta přesunuta z evidence aktivních uživatelů do služby neaktivních.

4.8 Potvrzení či vyvrácení otázek výzkumu

1. Téma pro výzkum:

- *volnočasové aktivity v rámci NZDM:*

V rámci NZDM je velké spektrum možností, jak trávit volný čas. V mnoha možnostech trávení volného času se všechna zkoumaná zařízení shodují (např. stolní fotbal, ping-pong, stolní hry, hudební činnosti, výtvarné činnosti, tanec, sportovní činnosti, PC, různé akce klubu, turnaje, soutěže, projekce, četba knih a časopisů, podpora realizace vlastních nápadů a aktivit uživatelů apod.). Dále některá zařízení poskytují možnost doučování a vzdělávací aktivity.

- *informovanost uživatelů o zařízení a jeho službách:*

Tématem pro výzkum bylo také zjistit, zda uživatelé klubu ví, že mohou v klubu kromě smysluplného trávení volného času nalézt i poradenské a jiné služby. Z výzkumu vyplynulo, že 92% všech respondentů (63 uživatelů služeb všech čtyř NZDM) o těchto službách ví, ale využívá jich pouze 54% dotazovaných uživatelů. Informovanost uživatelů i široké veřejnosti o existenci klubu je vysoká (každý klub má mnoho forem propagace jejich klubu).

- *složení klientů NZDM:*

Po vyhodnocení odpovědí všech dotazovaných respondentů jsem došla k závěru, že pohlaví uživatelů je téměř vyrovnané (muži 49%, ženy 51%), věk klientů NZDM se nejčastěji pohybuje v rozmezí od 11 do 15 let (52% všech dotazovaných), za nimi následuje věková skupina mezi 16 a 20 lety (32%), pak následují uživatelé ve věku 6 až 10 let (16%). Žádný respondent nebyl ve věku 21 let a výše. Více než polovina dotazovaných uvedlo, že je národnosti české (60%) a 40% uživatelů služeb se hlásilo k romské etnické menšině.

- *význam NZDM pro uživatele:*

Z výsledků všech NZDM vyplynulo, že nízkoprahová zařízení pro děti a mládež mají pro uživatele důležitý význam. Z odpovědí na všechny tyto otázky - odkud se o NZDM dozvěděli; jak dlouho zařízení navštěvují; jak tu tráví volný čas; jak by trávili volný čas, kdyby neměli klub ve svém městě a co uživatelům trávení času v klubu přináší, lze jednoznačně dojít k závěru, že NZDM přináší do života mnoha dětí, dospívajících a mladých dospělých chuť prožívat svůj volný čas aktivně, smysluplně a zábavně

v bezpečném prostoru, kde kdykoliv naleznou oporu a pomoc v řešení jakékoliv krizové situace.

2. Výzkumná otázka

- *využívání volnočasových aktivit a služeb v rámci zařízení, popřípadě jaké aktivity klientům chybí:*

Z odpovědí všech respondentů na otázku, jak na klubu uživatelé *nejčastěji* tráví svůj volný čas, vyplynulo, že o volnočasové aktivity je vysoký zájem (75%). Na druhém místě je zájem o setkávání se s kamarády a zábavu (62%), pak následuje zájem o poradenství (11%), vzdělávací aktivity (10%) a nakonec doprovod (2%). Zájem o poradenství sice není tak vysoký, ale i tak jej občas využívá 54% uživatelů. Z výzkumné otázky, zda klientům něco v klubu chybí, co by tam uvítali, byla více než polovina dotazovaných s vybavením a chodem klubu spokojena (62%). Ti, kteří odpověděli, že by něco změnili (38%), nejčastěji odpovídali, že by uvítali basketbalový koš, kulečnickový stůl, větší množství PC a stolů na stolní fotbal, zrcadla, kočárky a panenky, více hudební aparatury apod. Zajímavá byla odpověď, že by bylo dobré, kdyby mohly hudební nástroje používat i mladší děti. Nápad na zásadní změnu však neměl žádný z respondentů.

- *prevence sociálně patologických jevů v programu NZDM:*

Z odpovědí zaměstnanců všech NZDM vyplývá, že se všechny kluby snaží působit na poli prevence SPJ. Některé kluby více, jiné méně. Nejvíce však blanenský klub PVC, který má nejpropracovanější programy prevence SPJ.

3. Hypotézy

- *Klienti NZDM více využívají „zábavných“ volnočasových aktivit než specifických sociálních služeb a poradenství.*

Ano, tato hypotéza byla potvrzena. Klienti nejvíce využívají volnočasových aktivit (75%) a navštěvují klub pro zábavu a setkávání se s kamarády (62%). Specifických sociálních služeb a poradenství využívá „nárazově“ 54% uživatelů a často 11%.

- *Předpokládám, že většina klientů se o NZDM dozvěděla od kamaráda.*

Ano. Tato hypotéza byla potvrzena. Celých 87% ze všech dotazovaných uživatelů se o svém klubu dozvěděla od kamaráda/kamarádky/kamarádů. Pak následovalo informování o klubu terénním pracovníkem (8%), jinak (3%), ve škole (2%) a nakonec z letáku (0%).

- *NZDM je významným prvkem na poli prevence sociálně patologických jevů.*

Ano. Tato hypotéza byla potvrzena. Z odpovědí uživatelů služeb i zaměstnanců klubů je zřejmé, že existence klubu a jeho aktivity vedou k prevenci SPJ (např. kdyby uživatelé neměli ve svém městě klub, trávili by volný čas na ulici nebo v obchodním centru, kde mají větší pravděpodobnost „zaplést“ se do nějakého protispolečenského, delikventního nebo kriminálního chování).

- *Většina uživatelů služeb NZDM jsou děti od 11 do 15 let, častěji romské národnosti.*

Tato hypotéza byla potvrzena pouze z poloviny. Potvrzeno bylo, že většina uživatelů služeb NZDM jsou děti ve věku od 11 do 15 let (52% všech dotazovaných), avšak nebyla potvrzena druhá část hypotézy, že se jedná častěji o uživatele romské národnosti. Z celkového počtu dotazovaných klientů (63) bylo národnosti romské méně než polovina (40%) naopak národnosti české bylo 60% dotazovaných. K jiné národnosti se žádný z respondentů nehlásil. Můj předpoklad je odůvodněn vlastní zkušeností z práce v nízkoprahovém zařízení.

5 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zmapování působení nízkoprahových center v České republice jako institucí působících na poli prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a analýza volnočasových aktivit v rámci těchto zařízení. Analýzou odborné literatury a dostupných elektronických zdrojů byly v teoretické části přiblíženy pojmy sociálně patologický jev a jeho prevence, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež a pojem nízkoprahovost, ze kterých vycházel výzkum v praktické části. Snahou této práce bylo především poukázat na existenci NZDM a přiblížit čtenářům aktivity, které lze v rámci těchto zařízení realizovat (ať už volnočasové aktivity či využití poradenské a sociální služby). Další snahou bylo poukázat na to, že ačkoli je činnost NZDM upravena legislativou a má jasně dané podmínky své funkce, každý klub se od sebe navzájem liší. Na to je v práci poukázáno v praktické části, kde jsou uvedeny výzkumy ze čtyř NZDM. Data jsou prezentována jako výsledky jednotlivých NZDM a celkové shrnutí je zaměřeno na zpracování vytyčených témat, otázek a hypotéz výzkumu pomocí strukturovaných rozhovorů a dotazníků od všech respondentů dohromady ze všech zkoumaných NZDM. Výzkumné předpoklady se kromě jedné hypotézy ukázaly jako pravdivé.

Tento výzkum mi přinesl mnoho nových zkušeností, informací a pohledů na zkoumanou problematiku. Doufám, že v České republice poroste zájem jak o návštěvu nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, tak o jejich podporu v menších i větších městech, protože je třeba, aby každé dítě, dospívající a mladý dospělý měli bez rozdílu možnost trávit svůj volný čas smysluplně, s radostí a v bezpečném prostředí.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ

- 1) ČECHLOVSKÝ, Jan. *StreetWork : Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních* [online]. 31.10.2006 [cit. 2011-04-10]. Kořeny vzniku NZDM v České republice. Dostupné z WWW: <http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703>.
- 2) FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie : Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- 3) HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- 4) JEDLIČKA, Richard, et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích : Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha : Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
- 5) KOHOUTEK, Rudolf. *Slovník-cizích-slov.abz.cz* [online]. c2006 [cit. 2011-02-16]. Sociálně patologické jevy. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialne-patologicke-jevy>>.
- 6) MATOUŠEK, Oldřich, et al. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
- 7) MATOUŠEK, Oldřich, et al. *Sociální práce v praxi : Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
- 8) MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence : Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

- 9) *MPSV.CZ* [online]. c2011 [cit. 2011-04-10]. Sociální služby. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>> .
- 10) NIKL, Jaroslav. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Vyd. 1. Praha : Policejní akademie České republiky, 2000. 100 s. ISBN 80-7251-033-9.
- 11) PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Vyd. 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. 364 s. ISBN 978-80-7372-291-3.
- 12) POKORNÝ, Vratislav; TELCOVÁ, Jana; TOMKO, Anton. *Prevence sociálně patologických jevů : Manuál praxe*. Vyd. 3. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.
- 13) *StreetWork* [online]. c2006-2011 [cit. 2011-04-16]. Adresář služeb. Dostupné z WWW: <http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=category&id=16>.
- 14) *StreetWork : Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních* [online]. 17.09.2006 [cit. 2011-04-10]. Co je nízkoprahový klub pro děti a mládež?. Dostupné z WWW: <http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=183>.
- 15) *StreetWork : Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních* [online]. c2006-2011 [cit. 2011-04-10]. Historie asociace. Dostupné z WWW: <http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=125&site=cas>.
- 16) *StreetWork : Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních* [online]. 2008 [cit. 2011-04-04]. Publikace Pojmosloví NZDM. Dostupné z WWW: <http://www.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf>.
- 17) *StreetWork : Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních* [online]. 30.5.2008 [cit. 2011-04-04]. Publikace Pojmosloví NZDM. Dostupné z WWW: <http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1625>.

7 SEZNAM PŘÍLOH

- č. 1: Členění prevence sociálně patologických jevů
- č. 2: Znaký efektivní prevence
- č. 3: Obsah služby a popis intervencí realizovaných ve prospěch uživatelů NZDM
- č. 4: Dotazník pro zaměstnance NZDM
- č. 5: Dotazník připravený k strukturovanému rozhovoru s uživateli NZDM
- č. 6: Fotodokumentace pořízená v průběhu návštěv NZDM

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1:

Tabulka č. 50: Členění prevence sociálně patologických jevů

PRIMÁRNÍ (prvotní, základní, přední, hlavní - předcházení ohrožujícím situacím v celé sledované populaci)
a) NESPECIFICKÁ PREVENCE – obecná – bazální – přirozená (podporuje a rozvíjí sociálně žádoucí formy přirozeně)   - výchova v rodině,   - výchova ve škole,   - výchova a vzdělávání ve společnosti,   - systém sociální péče,   - sociální politika,   - bytová politika, bydlení, společensky preferovaný životní styl   - péče o zaměstnance a jejich rodiny,   - společensky preferovaný životní styl.   b) SPECIFICKÁ PREVENCE – zaměřená na konkrétní rizikovou oblast – například předcházení prvnímu setkání dětí a mladistvých lidí s drogami (doplňuje a cíleně rozvíjí nespecifickou).
SEKUNDÁRNÍ
Je zaměřena na rizikovou skupinu, která je zvláště ohrožena negativním jevem (např. prevence AIDS mezi prostitutkami).
TERCIÁRNÍ
Zaměřuje se na jedince u nichž se již negativní jev projevil. Má snahu o zmírnění následků problémového jevu (např. snaha zabránit recidivě protizákonného jednání u mladistvých delikventů; jiné např. metadonový program, výměny injekčních stříkaček apod.

(Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Příloha č. 2:

Tabulka č. 51: **Znaky efektivní prevence**

EFEKTIVNÍ SYSTÉM PREVENCE	NEEFEKTIVNÍ SYSTÉM PREVENCE
ZNAKY: - koncepčnost - cílevědomost - komplexnost - znalost podmínek působení - sběr a analýza informací - flexibilita - zpětná vazba revize postupů	ZNAKY: - nahodilost - nedefinování cíle - roztržitost - dojmologie - neodbornost - nekoncepčnost - nesoustavnost - dělám, to co se domnívám, že se má, místo toho, co vím, že mám
INDIKÁTORY ÚSPĚŠNOSTI	NÁSTROJE HODNOCENÍ
● Komplexní a dlouhodobě zaměřená a užívaná koncepce primární prevence sociálně patologických jevů kolektivu. ● Pravidelné a dlouhodobé sledování a vyhodnocování situace v oblastech výskytu sociálně patologických jevů. ● Pravidelné a dlouhodobé sledování a vyhodnocování postojů, zájmů a hodnot. ● Program primární prevence je trvalým, životaschopným prvkem života společenství, kolektivu. ● Aktivity primární prevence se dějí společně s aktivitami v širším místním i společenském kontextu. ● Absence výskytu sociálně patologických jevů, nebo pozitivní změny a trend v epidemiologických ukazatelích. ● Změny v postojích, chování a profilace žádoucích hodnotových a zájmových trendů. ● Zdravý životní styl jako trvale atraktivní standard. ● Patologické jevy nejsou společensky akceptovanou normou. ● Nabídka spektra dostupných volnočasových aktivit. ● Aktivity primární prevence se pružně přizpůsobují situaci v oblastech sociálně patologických jevů a žádoucím postojovým, zájmovým a hodnotovým trendům.	● Průzkumy veřejného mínění. ● Epidemiologické studie, prevalenční studie. ● Zprávy o činnosti, výroční zprávy. ● Zvýšení počtu informačních materiálů a zdrojů. ● Analýzy účelnosti a efektivity využití finančních prostředků na programy primární prevence. ● Souhrn údajů v oblastech: - trestné činy a kázeňské přestupky, - kriminalita, - zdravotnická zařízení ● Studie zaměřené na průzkum postojů, zájmů a hodnotové orientace. ● Diagnostika rizikových oblastí. ● Diagnostika postojů. ● Diagnostika zájmů. ● Diagnostika patologie vztahů. ● Místní zprávy a statistiky. ● Analýzy využívání volnočasových programů.

(Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Příloha č. 3: Obsah služby a popis intervencí realizovaných ve prospěch uživatelů NZDM

Obsah služby a seznam intervencí vedoucích k naplňování procesu individuálního plánování a k vytváření individuálního plánu s uživatelem je uveden v Pojmosloví NZDM (2008). Jedná se o:

A) Kontaktní práce - způsob a metoda práce, pomocí které je vytvořen prostor a situace pro realizaci drobných individuálních plánů - cílených intervencí. Jde o vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétního výkonu (činností a služeb). Jedná se o specifický druh kontaktu s uživatelem (klientem), který má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb. Součástí kontaktní práce je hledání a upevňování hranic komunikace s uživatelem a kultivování jeho schopnosti vyjádřit své potřeby a naučit se využívat existující nabídky služeb. Kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v přirozeném prostředí uživatele (např. v kontaktní místnosti, na ulici, v klubu).

B) Situační intervence - sociálně pedagogická práce v situacích s výchovným obsahem, které vznikají v prostoru zařízení (klubu). Pracovník při nich vstupuje do interakcí, jež nastávají mezi uživateli služby, přináší podněty, reflektuje situaci a používá další techniky, které vytváří či zvýrazní výchovný efekt situace (např. při rozhovoru o sexu, drogách či hygieně pracovník podá informace o těchto tématech takovou formou, aby to z jeho strany nevyplynulo jako poučování).

C) Informační servis s uživateli - poskytování specifických informací pracovníkem uživateli (nejlépe v kontaktní místnosti). Informační servis je prováděn ústní formou, může být doplněn také písemnou formou - letáky, vytištění údajů apod. Tématicky mohou být informace zaměřeny na základní instrumentální témata (např. škola, rodina, shánění brigády, vztahy), sociálně právní a zdravotní témata (právní normy, bezpečný sex, rizika užívání návykových látek) nebo specifická témata - dle dohody s uživatelem.

D) Poradenství - odehrává se formou rozhovoru s uživatelem nejlépe v samostatné místnosti (např. kontaktní místnost), obsahuje vyhodnocení situace, nabídku rady, informací a řešení vedoucí k odstranění obtíží (např. při hledání zaměstnání či vhodné školy). Jde o řešení aktuálních problémů a zvyšování kompetence uživatele tyto problémy řešit. Poradenství v NZDM se nejvíce zaměřuje na záležitosti vztahů, rodiny, sexu, návykových látek, školy, volného času, sociálně právní a jiné.

E) Krizová intervence / Pomoc v krizi - řešení krizové situace, která vznikla v životě uživatele. Jde o diagnosticko-terapeutický přístup přispívající ke zvládnutí psychické krize. Může jít o pozorování chování uživatele s důrazem na posouzení aktuálního psychického stavu, rozhovor směřovaný k základní orientaci v příčinách krizového stavu, cílenou intervencí zaměřenou na zvládnutí potíží. Intervence obsahuje také návrh opatření. Rozsah intervence závisí na tom, zda pracovník je kvalifikován pro krizovou intervencí. Pracovník bez kvalifikace poskytne uživateli v krizi pomoc pouze v rozsahu akutní intervence s odkázáním na odborníka (eventuelně doprovodem k němu).

F) Zprostředkování dalších služeb (doprovod) - jde se o dojednání návazné služby v zařízeních návazné péče, fyzický doprovod do těchto zařízení a asistenci při jednáních v těchto zařízeních (např. dům na půli cesty, chráněné dílny apod.).

G) Kontakt s institucemi ve prospěch uživatele - jedná se o intervence realizované pracovníkem (ústně, telefonicky, písemně) u institucí návazné péče nebo dalších institucí, které ovlivňují uživatelský život. Kontakt je realizován se souhlasem a vědomím uživatele (nejlépe za jeho přítomnosti).

H) Případová práce - dlouhodobá individuální práce. Případová práce se děje plánovaně, při zachování tohoto postupu:

- společné vydefinování kontraktu
- vytvoření individuálního plánu a stanovení podmínek kontraktu
- vedení dokumentace, s kterou je uživatel obeznámen
- pravidelné revize kontraktu s uživatelem (zda se naplňuje kontrakt)
- práce je časově ohraničená, je stanoven její začátek a konec
- konzultace vedení případu uživatele na intervizních a supervizních setkáních týmu
- pravidelná reflexe

I) Skupinová práce / práce se skupinou - cílená aktivita poskytovaná skupině uživatelů, zaměřená na rozvoj psychosociálních dovedností, časově (prostorově) ohraničená.

J) Práce s blízkými osobami - informační servis a poradenství poskytované blízkým osobám uživatele (rodiče, přátelé, kamarádi, ...), které jsou realizované pouze se souhlasem uživatele.

K) Pobyt v zařízení - pobyt uživatele bez čerpání dalších služeb. Uživateli je poskytováno teplo, světlo, místo k sezení a odpočinku, základní zázemí, základní a složitější volnočasové aktivity. Zároveň je uživateli umožněna realizace vlastních osobních aktivit.

L) Volnočasové aktivity – jedná se o aktivity, které poskytují náplň volného času uživatelů, jež nespadají do jiných výkonů NZDM. Existuje tato hierarchie aktivit -od 1. (nejvíce preferované a realizované aktivity) po 5. (nejméně preferované a realizované aktivity) :

1. *Základní jednoduché instrumentální aktivity*, které uživatel realizuje z vlastní vůle a vlastní aktivitou. Pracovníci je pouze zprostředkovávají (např. zapůjčí vybavení či poradí s používáním příslušných pomůcek). Jedná se např. o poslech hudby, kreslení v prostorách klubu, pouštění filmu, který si uživatelé sami vybrali či posilovnu.
2. *Složitější volnočasové aktivity*, které realizuje uživatel z vlastní vůle a vlastní silou. Pracovníci je pouze zprostředkují nebo poskytnou podporu (návodnou pomoc), aby je uživatel mohl smysluplně využívat. Tyto aktivity jsou vytvářeny na základě zájmu a potřeb uživatelů a s jejich spoluúčastí. Jedná se například o hudební zkušebnu, výtvarnou dílnu, počítačovou místnost. Tyto aktivity mohou uživatelé vykonávat samostatně, bez instruktáže pracovníka.
3. *Akce, které iniciovali sami uživatelé*, a u jejich realizace dochází ke kooperaci mezi uživateli a pracovníky. Pracovníci usilují o zvýšení organizačních dovedností uživatelů a jejich seberealizaci (např. při realizaci turnaje ve stolním fotbale).
4. *Akce, které slouží ke zpestření rutiny* (každodennosti) klubu nebo k propagaci zařízení - koncerty, turnaje, výjezdní akce, akce pro veřejnost atd. Přípravují je sami pracovníci klubu a pokud je to možné, zapojují do realizace uživatele.
5. *Dílny* - pravidelné či nepravidelné akce, na nichž je zajištěn lektor (interní nebo externí) pracovník. Uživatel může dílnu vyhledat a volně se zapojit do nabízených aktivit. Jedná se např. o dílny výtvarné, rukodělní, taneční. Nepravidelné dílna může být například výtvarná dílna velikonoční, vánoční apod.

M) Preventivní, výchovné a pedagogické programy - Jde o speciální programy, které jsou vytvořené dle specifických potřeb cílové skupiny a dané lokality. Preventivními programy jsou myšleny tzv. programy specifické prevence. Může se jednat například o: program prevence zneužívání alkoholu, program prevence gamblerství, program prevence

sexuálního zneužívání či program prevence krádeží. Preventivní programy obsahují předávání informací (ústně, nástěnky, letáčky...), besedy pro uživatele, probírání a nabízení tématu při kontaktní práci, program rozvoje schopností a dovedností důležitých pro vstup na ZŠ (pro děti starší 6 let kterým byl odložen zápis na ZŠ).

N) Jednorázové či příležitostné programy – mohou být formou diskuse, besedy, komponovaného pořadu a podobných aktivit realizovaných v zařízení buď interními nebo externími pracovníky. Lze vykázt např. jako: skupinová práce, informační servis, kontaktní práce.

O) Dlouhodobé programy – tyto programy především obsahují předávání specifických znalostí, nácvik specifických dovedností a chování. Mají vytvořenou samostatnou strukturu v rámci provozu NZDM (program, cíle, cílová skupina, evaluační mechanismy). Součástí je evaluace výsledků. Jejich uplatňování probíhá prostřednictvím standardních výkonů NZDM, především: kontaktní práce, situační intervence, informační servis uživateli, poradenství, besedy, diskuse, komponované pořady. Tyto složky jsou vzájemně provázány.

P) Doučování -jedná se o doučování školní či mimoškolní látky. Základní formou je doučování individuální a odehrává se nejlépe v samostatné místnosti, aby měl doučovaný klid a mohl se soustředit. Doučování skupiny lze realizovat pouze na základě velmi specifických potřeb cílové skupiny a lokality (např. v sociálně vyloučených lokalitách, kde chybí další zařízení v rámci sítě služeb). Doučování může být dlouhodobé (např. pravidelná pomoc s přípravou na reparát) nebo krátkodobé (asistence s domácí úlohou). Rozvoj kognitivních a motorických dovedností, hygienických a společenských návyků aj. (např. hygiena, schopnost hospodařit s penězi apod.) Lze vykázt např. jako: situační intervence, informační servis, skupinová práce, kontaktní práce (StreetWork [online], 2008).

Příloha č. 4: Dotazník pro zaměstnance NZDM

Dobrý den, vážení zaměstnanci tohoto nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. V rámci studia oboru Pedagogika volného času na FP TU v Liberci pracuji na bakalářské práci, která nese název Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako prevence sociálně patologických jevů. V této práci se zabývám průzkumem volnočasových aktivit a služeb nabízených nízkoprahovými kluby v ČR. Dovoluji si Vás proto poprosit o krátké zamyšlení a o zodpovězení otázek, které mi pomohou při zpracování bakalářské práce i v budoucí pedagogické praxi. Se získanými údaji pracuji samozřejmě **zcela anonymně**.

Za Vaší pomoc a čas strávený vyplňováním dotazníku děkuje realizátorka průzkumu **Michaela Virčíková**, studentka třetího ročníku Pedagogiky volného času na Technické Univerzitě v Liberci.

Váš názor je pro mne důležitý.

Pohlaví:

Věk:

Pracovní pozice v NZDM:

Prosím o odpovědi na následující otázky:

1. Na jakou cílovou skupinu se v rámci zařízení zaměřujete?
2. Jaké nabízíte jako NZDM klientům služby?
3. Jak u Vás mohou uživatelé NZDM trávit volný čas?
4. Do jaké míry klienti možnosti trávení volného času a služeb zařízení využívají (čeho využívají nejčasteji a čeho naopak méně)?
5. Jaké aktivity NZDM jsou napomáhající k prevenci sociálně patologických jevů?
6. Máte nějaké plány do budoucna, jak vylepšit či zpestřit působení NZDM na poli prevence sociálně patologických jevů?
7. Dalo by se podle Vás popsat, jak vypadá „typický“ uživatel Vašeho zařízení?
8. Navštěvují nízkoprahový klub spíše „problémoví adolescenti“ a děti a mládež ohrožení vznikem či rozvojem nějakého sociálně patologického jevu?
9. Častými návštěvníky nízkoprahového zařízení je romská menšina, je tomu tak i ve Vašem zařízení?
10. Jak se s uživateli služeb NZDM spolupracuje?
11. Na jaké skupiny či jednotlivce se především zaměřují terénní pracovníci (steetworkeri)?
12. Jak a kde se jako široká veřejnost o Vašem NZDM dozvíme? Jak a na co vlastně „lákáte“ klienty?
13. Podniká klub i akce pro širší veřejnost?

Příloha č. 5: Dotazník připravený k strukturovanému rozhovoru s uživateli NZDM

Dobrý den, vážení klienti tohoto NZDM. V rámci studia oboru Pedagogika volného času na FP TU v Liberci pracuji na bakalářské práci, která nese název Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako prevence sociálně patologických jevů. V této práci se zabývám průzkumem volnočasových aktivit a služeb nabízených nízkoprahovými kluby v ČR. Dovoluji si Vás proto poprosit o krátké zamyšlení a o zodpovězení otázek, které mi pomohou při zpracování bakalářské práce i v budoucí pedagogické praxi. Se získanými údaji pracuji samozřejmě **zcela anonymně**. Rozhovor trvá přibližně 10 minut. **Váš názor je pro mne důležitý.** Za Váš čas a pomoc děkuje realizátorka průzkumu **Michaela Virčíková**, studentka třetího ročníku Pedagogiky volného času na Technické Univerzitě v Liberci.

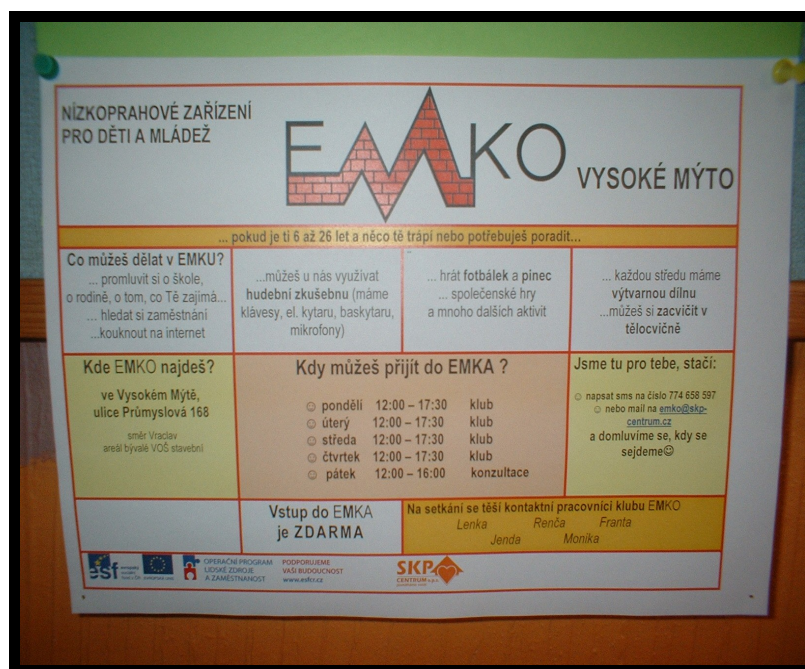

Pohlaví: Muž / Žena   **Věk:** _____   **Národnost** (česká, romská, vietnamská...): _____

1. Jak ses dozvěděl/a o tomto nízkoprahovém zařízení?
A: od kamaráda / kamarádky / kamarádů
B: z letáku
C: od terénního pracovníka
D: jinak (prosím, odpověz jak) _____
2. Jak dlouho toto zařízení navštěvuješ?
A: méně než půl roku
B: půl roku
C: rok
D: déle než 1 rok (prosím, uveď jak dlouho) _____
3. Víš, jaké služby a možnosti trávení volného času ti toto nízkoprahové centrum nabízí?
4. Z jakého důvodu sem do klubu nejčastěji chodíš a jak tu nejčastěji trávíš svůj volný čas?
5. Využíváš v klubu poradenských služeb a preventivních programů nebo sem chodíš pouze za kamarády a zábavou? Popřípadě jakých služeb tu využíváš?
6. Jak si myslíš, že by jsi trávil/a svůj volný čas, kdybys ve svém městě neměl/a nízkoprahový klub, který navštěvuješ?
7. Co ti všeobecně přináší trávení volného času v tomto klubu?
8. Chybí ti v klubu něco, co by jsi zde uvítal/a?

Příloha č. 6: Fotodokumentace pořízená v průběhu návštěv NZDM

Obrázek č. 1: Informace o NZDM EMKO na nástěnce klubu

Obrázek č. 2: Stolní fotbalík v NZDM EMKO

Obrázek č. 3: Počítačová místnost v NZDM EMKO

Obrázek č. 4: Pravidla klubu v NDZM EMKO

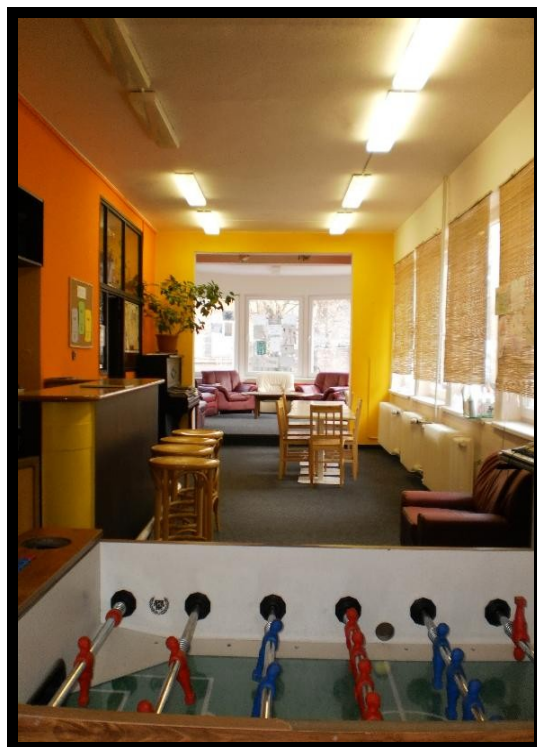
Obrázek č. 5: Ping-pongový stůl v NZDM EMKO

Obrázek č. 6: Posilovací nářadí v NZDM EMKO

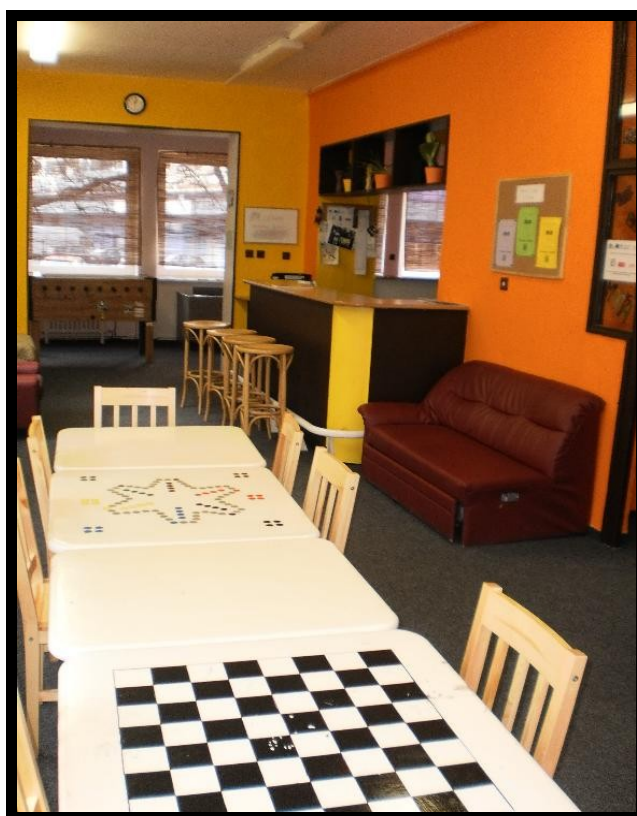
Obrázek č. 7: Apsida s posezením v Free klubu

Obrázek č. 8: Pohled do Free klubu

Obrázek č. 9: "Pohodárna" v Free klubu

Obrázek č. 10: Centrum Free klubu s barem

Obrázek č. 11: Kulečnickový stůl v PVC klubu

Obrázek č. 12: Stolní fotbalky v PVC klubu

Obrázek č. 13: Basketbalový koš v PVC klubu

Obrázek č. 14: Posezení v PVC klubu

Obrázek č. 15: Posezení v PVC klubu 2

Obrázek č. 16: Posezení v NZDM Kruháč

Obrázek č. 17: Počítače v prostorech NZDM Kruháč

Obrázek č. 18: Ping-pongový stůl v NZDM Kruháč

Obrázek č. 19: Magnetická tabule k doučování v NZDM Kruháč

Obrázek č. 20: "Kreslárna" v prostorech NZDM Kruháč